

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2018 m. lapkričio 29 d.¹

Byla C-411/17

**Inter-Environnement Wallonie ASBL,
Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw
prieš
Ministrų Tarybą
trečioji šalis:
Electrabel SA**

(Konstitucinio Teismo (Belgija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Aplinka – Espo konvencija – Orhuso konvencija – Direktyva 2011/92/ES – Direktyva 92/43/EEB – Direktyva 2009/147/EB – Branduolinės energijos atsisakymas – Elektros energijos pramoninės gamybos tam tikrose atominėse elektrinėse laikotarpio pratęsimas įstatymu 10 metų – Neatliktas poveikio aplinkai vertinimas – Projekto sąvoka – Teisėkūros aktas – Leidimo pratęsimas – Tiesioginis tarptautinių konvencijų veikimas – Nukrypimas nuo pareigos – Viršesnis viešasis interesas – Tiekimo saugumas“

Turinys

I. Įvadas	3
II. Teisinis pagrindas	4
A. Tarptautinė teisė	4
1. Espo konvencija	4
2. Orhuso konvencija	5
B. Sąjungos teisė	6
1. PAV direktyva	6
2. Buveinių direktyva	8
III. Faktinės aplinkybės	8

¹ Originalo kalba: vokiečių.

IV. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą	10
V. Teisinis vertinimas	12
A. Dėl Sąjungos teisės aktų taikymo branduolinės energetikos srityje	12
B. Teisėkūros procedūra priimamo akto poveikio aplinkai vertinimas	13
C. Dėl elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimo	15
1. Sąvoka „projektas“ PAV direktyvoje	15
2. Sąvoka „projektas“ Espo konvencijoje	16
a) Teisingumo Teismo jurisdikcija aiškinti	16
b) Sąvoka „projektas“ Espo konvencijoje	17
3. Sąvoka „projektas“ Orhuso konvencijoje	19
a) Pratęsimas kaip „projektas“	19
b) Leidimų persvarstymas kaip „projektas“	19
c) Pakeitimas arba išplėtimas kaip „projektas“	20
d) Tarpinė išvada	20
4. Prieštaravimas tarp PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkto ligšiolinio aiškinimo ir abiejų konvencijų	21
a) Tarptautinę teisę atitinkantis PAV direktyvos sąvokos „projektas“ aiškinimas	21
b) Dėl Espo ir Orhuso konvencijų tiesioginio veikimo	22
5. Dėl projekto kokybės atlikus papildomus darbus	23
D. Kiti klausimai dėl PAV direktyvos taikymo	24
1. Priskyrimas PAV direktyvos priedams	24
2. Vertinimo laikas	25
E. Nukrypimas nuo pareigos atlikti vertinimą dėl elektros energijos tiekimo saugumo ir teisinio tikrumo	26
1. Nukrypimas dėl konkrečių atvejų leidžiančios nukrypti PAV direktyvos nuostatos	26
2. Nukrypimas nuo Espo konvencijos	27
3. Nukrypimas nuo Orhuso konvencijos	27
4. Pasekmės dėl nukrypimo galimybės pagal PAV direktyvą aiškinimo	28
F. Dėl aštuntojo klausimo. Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 ir 4 dalys	29
1. Dėl aštuntojo klausimo a punkto. Sąvoka „projektas“ Buveinių direktyvoje	29

2. Dėl aštuntojo klausimo b punkto. Teisės aktų leidybos procese priimtas aktas	30
3. Dėl aštuntojo klausimo c punkto. „Doel 1“ ir „Doel 2“	30
4. Dėl aštuntojo klausimo d punkto. Tiekimo saugumo išimtis	30
a) Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies taikymo sąlygos	31
b) Elektros energijos tiekimo saugumas	31
c) Tarpinė išvada	33
G. Dėl to, ar turi būti paliekami galiojanti Įstatymo dėl atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimo padariniai	33
1. Dėl jurisprudencijos Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyvos taikymo srityje	33
2. Dėl pritaikymo kitiems poveikio aplinkai vertinimams	35
VI. Išvada	36

I. Įvadas

1. Ar priimant įstatymą dėl elektros energijos pramoninės gamybos atominėse elektrinėse laikotarpio pratęsimo būtina atlikti poveikio aplinkai vertinimą? Šis klausimas kyla Belgijos Konstituciniam Teismui ir todėl yra teikiamas Teisingumo Teismui, kad būtų priimtas prejudicinis sprendimas.

2. Konstitucinis Teismas remiasi tarptautinėmis konvencijomis: Espo konvencija² ir Orhuso konvencija³, taip pat PAV direktyva⁴ ir Buveinių direktyva⁵, kuriose yra numatytas poveikio aplinkai vertinimas, tačiau skirtingomis sąlygomis. Atitinkamai pateikiama nemažai klausimų.

3. Vis dėlto prašyme priimti prejudicinį sprendimą susikoncentruojama į tris esminius klausimus, t. y. pirma, ar būtinas teisinių priemonių poveikio aplinkai vertinimas, antra, ar būtinas jau patvirtintos veiklos pratęsimo vertinimas ir, trečia, ar tolesnis elektrinės eksploatavimas gali būti pateisinamas viršesniu viešuoju interesu, kai yra galimai pažeista pareiga atlikti vertinimą. Bent jau iš pirmo žvilgsnio kiekviename iš šių teisės aktų nustatyti skirtingi reikalavimai šiais klausimais.

4. Klausimais dėl konvencijų šioje byloje Teisingumo Teismui, be kita ko, dar kartą suteikiama galimybė išanalizuoti tarptautinės aplinkos teisės pasekmes Sąjungos teisei ir savo vaidmenį aiškinant tokias nuostatas. Kaip per teismo posėdį nurodė Vokietija, visų pirma tai turi didžiulę praktinę reikšmę Espo konvencijos taikymui atominėms elektrinėms, nes šiuo metu konvencijos taikymo srityje dar nepriimta sprendimų dėl laikotarpio pratęsimo maždaug 90 įrenginių. Todėl, atsižvelgiant į konvenciją, šiuo klausimu susitariančiosiose valstybėse buvo sudaryta speciali darbo grupė.

2 1991 m. Konvencija dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (OL C 104, 1992, p. 7).

3 1998 m. Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimančias sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (OL L 124, 2005, p. 4), patvirtinta 2005 m. vasario 17 d. Tarybos sprendimu 2005/370/EB (OL L 124, 2005, p. 1).

4 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 26, 2011, p. 1).

5 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102; klaidų ištaisymas OL L 81, 2015, p. 5) su pakeitimais, padarytais 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES (OL L 158, 2013, p. 193).

II. Teisinis pagrindas

A. *Tarptautinė teisė*

5. Espo ir Orhuso konvencijos buvo priimtos Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos (JT EEK). Tuometinėje Europos bendrijoje jos buvo priimtos kartu su valstybėmis narėmis kaip mišrūs susitarimai.

1. *Espo konvencija*

6. Espo konvencijos objektas yra poveikio aplinkai vertinimas tarpvalstybiniame kontekste. Taryba patvirtino ją 1996 m. spalio 15 d. nepaskelbtu sprendimu, paprašyta ji pateikė jį Teisingumo Teismui⁶. Šis sprendimas buvo priimtas remiantis tuo metu taikomu EB sutarties 130s straipsniu, siejama su 228 straipsnio 2 dalies pirmu sakiniu ir 3 dalies pirma pastraipa. Dabar šios iš dalies pakeistos nuostatos įtrauktos į SESV 192 straipsnį ir 218 straipsnio 6 dalies b punktą bei 8 dalies pirmą sakinį.

7. Espo konvencijos 1 straipsnio 5 ir 9 punktuose pateikiamos svarbios apibrėžtys:

„Šioje Konvencijoje:

<...>

V) „planuojama veikla“ yra bet kokia veikla arba bet koks reikšmingas veiklos pokytis, reikalaujantis priimti atsakingos institucijos sprendimą pagal tinkamas nacionalines procedūras;

<...>

IX) „atsakinga institucija“ reiškia valstybinę instituciją arba institucijas, kurios nors Šalies skiriamas atsakingas už šios Konvencijos nuostatų vykdymą, ir instituciją arba institucijas, kurioms ta Šalis suteikia įgaliojimus priimti sprendimus, susijusius su planuojama veikla;

<...>“

8. Espo konvencijos 2 straipsnyje nustatyti pagrindiniai susitariančiųjų šalių įsipareigojimai:

„1. Šalys pavieniui ar kartu imasi visų reikiamų ir veiksmingų priemonių, kad būtų išvengta planuojamos veiklos esminio nepalankaus tarpvalstybinio poveikio aplinkai, taip pat šiam poveikiui sumažinti ir kontroliuoti.

2. Kiekviena Šalis imasi būtinų teisinių, administracinių ar kitokių priemonių šios Konvencijos nuostatomis vykdyti, atsižvelgdama į I priede išvardytas planuojamos veiklos rūšis, kurios gali sukelti esminį nepalankų tarpvalstybinį poveikį, priima poveikio aplinkai vertinimo procedūrą, kuria suteikiama galimybė dalyvauti visuomenei, rengia poveikio aplinkai vertinimo dokumentus, nurodytus II priede.

3. Poveikį sukelianti Šalis užtikrina, kad, laikantis šios Konvencijos nuostatų, poveikio aplinkai vertinimas bus atliekamas iki priimant sprendimą sankcionuoti arba pradėti planuojamą veiklą, aptartą I priede ir galinčią daryti esminį nepalankų tarpvalstybinį poveikį.

<...>

⁶ 1996 m. liepos 17 d. Tarybos dokumentas 8931/96.

6. Pagal šios Konvencijos nuostatas poveikį sukelianti Šalis suteikia rajonų, kurie tikriausiai bus pažeisti, visuomenei galimybę dalyvauti planuojamos veiklos poveikio aplinkai vertinimo atitinkamose procedūrose ir užtikrina, kad ši galimybė, suteikta poveikį patiriančios Šalies visuomenei, bus lygiavertė galimybei, suteiktai poveikį sukeliančios Šalies visuomenei.“

9. Espo konvencijos I priedo 2 punkte apibrėžiamos šiluminės elektrinės, kurioms taikoma ši konvencija:

„300 megavatų arba didesnės galios šiluminės elektrinės ir kiti deginimo įrenginiai, taip pat atominės elektrinės ir kiti įrenginiai su branduoliniais reaktoriais (išskyrus tyrimo įrenginius skylančių ir reprodukuojamų medžiagų gamybai ir konversijai, kurių didžiausioji galia neviršija vieno kilovato, esant pastoviai šiluminei apkrovai).“

2. Orhuso konvencija

10. Orhuso konvencijos 2 straipsnyje pateikiamos šios svarbios apibrėžtys:

„Šioje Konvencijoje:

<...>

2. „Valstybės institucija“:

a) valstybės, regiono ar kito lygmens administracija;

b) <...>

Šis terminas neapima teismų ar įstatymų leidybos institucijų.“

11. Orhuso konvencijos 6 straipsnyje nustatytas visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus dėl konkrečios veiklos:

„1. Kiekviena Šalis:

a) taiko šio straipsnio nuostatas, susijusias su sprendimais dėl leidimų planuojamos veiklos rūšims, išvardytoms I priede, išdavimo tikslingumo;

<...>

c) jei tai reglamentuoja nacionaliniai įstatymai, kiekvienu konkrečiu atveju gali nuspręsti netaikyti šio straipsnio nuostatų planuojamoms veiklos rūšims, susijusioms su krašto apsauga, jei, Šalies manymu, tai galėtų pakenkti minėtiems tikslams.

<...>

4. Kiekviena Šalis užtikrina visuomenės dalyvavimą jau pradiniam etape, kai yra visos galimybės svarstyti įvairius variantus ir kai galima užtikrinti veiksmingą visuomenės dalyvavimą.

<...>

6. Kiekviena Šalis reikalauja, kad kompetentingos valstybės institucijos <...> sudarytų [visuomenės grupėms] galimybę <...> susipažinti ir išnagrinėti visą tuo metu turimą ir gaunamą informaciją, susijusią su šiuo straipsnyje minimų sprendimų priėmimo procesu, įgyvendinant visuomenės dalyvavimo procedūrą <...>;

<...>

10. Kiekviena Šalis užtikrina, kad, valstybės institucijai svarstant iš naujo ar atnaujinant veiklos, išvardytos 1 dalyje, įgyvendinimo sąlygas, šio straipsnio 2–9 dalių nuostatos taikomos su atitinkamais pakeitimais ir tais atvejais, kai tai tikslinga.

<...>“

12. Kitose šio straipsnio dalyse nustatomos atskiros visuomenės dalyvavimo ir veiklos poveikio aplinkai vertinimo taisyklės.

13. Orhuso konvencijos I priede išvardytos veiklos rūšys, kurioms būtinas visuomenės dalyvavimas pagal 6 straipsnio 1 dalies a punktą. Orhuso konvencijos I priedo 1 punkto penktoje įtraukoje nurodyta: „atominės jėgainės ir kiti atominiai reaktoriai, įskaitant tokių jėgainių ar reaktorių demontavimą arba uždarymą“. Pagal 22 punkto pirmą sakinį „[b]et kokiam veiklos pakeitimui arba išplėtimui, kai toks pakeitimas arba išplėtimas atitinka šiame priede nustatytus kriterijus / slenkstines vertes, taikomas šios Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies a punktas“.

B. Sąjungos teisė

1. PAV direktyva

14. PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkte numatyta, kad „projektai“ yra „statybos darbai bei kitų objektų ar veiklos planų įgyvendinimas“ (pirma įtrauka) ir „kitokie įsikišimai į natūralią aplinką ir gamtovaizdį, įskaitant mineralinių išteklių gavybą“ (antra įtrauka).

15. Pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 4 dalį direktyva netaikoma teisės aktams:

„Ši direktyva netaikoma projektams, kurių detalės priimamos konkrečiais nacionaliniais teisės aktais, nes šios direktyvos tikslai, įskaitant dėl informacijos pateikimo, yra įgyvendinami per įstatymų leidybos procesą.“

16. PAV direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta esminė pareiga atlikti poveikio aplinkai vertinimą:

„Valstybės narės imasi visų priemonių, reikalingų užtikrinti, jog prieš duodant sutikimą projektams, kurie gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai, be kita ko, dėl savo pobūdžio, masto ar vietos, bus reikalaujama sutikimo planuojamai veiklai ir poveikio aplinkai vertinimo. Tie projektai apibrėžti 4 straipsnyje.“

17. PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalyje valstybėms narėms leidžiama netaikyti direktyvos tam tikriems projektams:

„Nepažeisdamos 7 straipsnio, valstybės narės gali išimtiniais atvejais netaikyti šios direktyvos nuostatų konkrečioms projektams ar jų dalims.“

Tokiu atveju valstybės narės:

- a) svarsto, ar būtų tinkama kita vertinimo forma;
- b) supažindina suinteresuotą visuomenę su informacija, gauta naudojant kitas a punkte nurodytas vertinimo formas, informacija apie sprendimu suteiktą išimtį – procedūros netaikymą ir netaikymo motyvus;
- c) prieš duodamos sutikimą, informuoja Komisiją apie priežastis, pateisinančias padarytą išimtį, ir, kur taikoma, pateikia jai informaciją, kurią gavo tos valstybės gyventojai.

Komisija nedelsiant siunčia gautus dokumentus kitoms valstybėms narėms.

<...>“

18. Pagal PAV direktyvos 4 straipsnio 1 dalį „[r]emiantis 2 straipsnio 4 dalimi“ turi būti vertinami „I priede išvardyti projektai <...>“. I priedo 2 punkto b papunktyje nurodytos atominės elektrinės. Be to, I priedo 24 punkte paminėtas „[k]iekvienas šiame priede išvardytų projektų pakeitimas ar išplėtimas tais atvejais, kai pats toks pakeitimas ar išplėtimas atitinka šiame priede nustatytus ribinius dydžius, jei jie yra nustatyti“.

19. Pagal PAV direktyvos 4 straipsnio 2 dalį valstybės narės sprendžia, ar turi būti vertinamas II priede išvardytų projektų poveikis aplinkai. II priedo 13 punkto a papunktyje nurodytas „[b]et kurių I ir šiame priede išvardytų ir jau įgyvendintų, įgyvendinamų ar leistų įgyvendinti projektų pakeitimas ar išplėtimas, galintis daryti reikšmingą neigiamą poveikį aplinkai (pakeitimas ar išplėtimas, neįtrauktas į I priedą)“.

20. PAV direktyvos 6 straipsnio 4 dalyje reglamentuojamas visuomenės dalyvavimo laikas:

„Suinteresuotai visuomenei sudaromos išankstinės ir veiksmingos palankios galimybės dalyvauti 2 straipsnio 2 dalyje nurodytose sprendimo aplinkos klausimais priėmimo procedūrose ir tuo tikslu ji turi teisę reikšti pastabas ir nuomones, kol kompetentingai institucijai ar institucijoms visos pasirinkimo galimybės yra atviros prieš priimant sprendimą dėl leidimo suteikimo vykdyti planuojamą veiklą.“

21. PAV direktyvos 7 straipsnyje reglamentuojamas tarpvalstybinis poveikio aplinkai vertinimas. Jis turi būti atliekamas, jei „valstybė narė žino, kad koks nors projektas gali turėti didelį poveikį kitos valstybės narės aplinkai, arba jeigu valstybė narė, kurios aplinka gali patirti tokį poveikį, to prašo“.

2. Buveinių direktyva

22. Dėl leidimo vykdyti planus ir projektus, kurie gali daryti reikšmingą poveikį pagal Buveinių direktyvą arba Paukščių direktyvą⁷ saugomoms teritorijoms, išdavimo Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 ir 4 dalyse nustatyta:

„3. Bet kokiems planams ir projektams, tiesiogiai nesusijusiems arba nebūtinai teritorijos tvarkymui, bet galintiems ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais arba projektais, turi būti atliekamas jų galimo poveikio teritorijai įvertinimas. Atsižvelgiant į poveikio teritorijai įvertinimo išvadas ir remiantis 4 dalies nuostatomis, kompetentingos nacionalinės institucijos pritaria planui ar projektui tik įsitikinusios, kad jis neigiamai nepaveiks nagrinėjamos teritorijos vientisum[o,] ir, jei reikia, išsiaiškinusios plačiosios visuomenės nuomonę.

4. Jei, nepaisant poveikio teritorijai neigiamo įvertinimo ir nesant kitų alternatyvių sprendimų, šis planas ar projektas vis dėlto privalo būti įgyvendintas dėl įpareigojančių svarbesnio viešojo intereso priežasčių, tarp jų ir socialinio ar ekonominio pobūdžio, valstybė narė imasi visų kompensacinių priemonių, būtinų bendram [„]Natura 2000[“] vientisumui apsaugoti. Apie patvirtintas kompensacines priemones ji praneša Komisijai.

Kai atitinkamoje teritorijoje yra prioritetas natūralių buveinių tipas ir (arba) prioritetas rūšis, vieninteliai argumentai, kuriuos galima pateikti, yra argumentai, susiję su žmonių sveikata ar sauga, su labai svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis arba kitomis, Komisijos nuomone, įpareigojančiomis priežastimis neatsižvelgti į visuomenės interesus [įpareigojančiomis viršesnio viešojo intereso priežastimis].“

III. Faktinės aplinkybės

23. Laikotarpiu nuo 1975 m. vasario 15 d. iki 1985 m. rugsėjo 1 d. Belgijoje, Doelyje prie Šeldės ir Tihange prie Maso, septynios atominės elektrinės pradėjo veiklą neterminuotam laikotarpiui.

24. Doelio elektrinių vieta ribojasi pakrantėje su teritorija „Schorren en Polders van de Beneden-Schelde“, saugoma pagal Paukščių direktyvą („Natura 2000“ kodas: BE2301336). Šeldė yra pagal Buveinių direktyvą saugomos teritorijos „Schelde- en Durmeëstuarium van de Nederlandse grens tot Gent“ („Natura 2000“ kodas: BE2300006) ir Nyderlandų teritorijos „Westerschelde & Saeftinghe“ („Natura 2000“ kodas: NL9803061) dalis. Be to, kaip nurodyta prašyme priimti prejudicinį sprendimą, netoli yra Belgijos teritorija „Bos- en heidegebieden ten oosten van Antwerpen“ („Natura 2000“ kodas: BE2100017).

25. Belgijos teritorijoje BE2300006 visų pirma yra 350 hektarų prioritетinių buveinių „Aliuviniai miškai su *Alnus glutinosa* ir *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)“ („Natura 2000“ kodas: 91E0*), be to, šiek tiek taip pat prioritетinių buveinių „Rūšių turtingos *Nardus* pievos ant silicio substratų kalnų srityje (ir priekalnių srityse Europos žemyninėje dalyje“ („Natura 2000“ kodas: 6230*)⁸. Tų pačių tipų prioritетinių buveinių yra Belgijos teritorijoje BE2100017⁹. Nyderlandų teritorijoje NL9803061 nedidelę dalį užima prioritетinių buveinių tipas „Nurimusios pakrančių kopos, apaugusios žoliniais augalais (pilkosios kopos)“ („Natura 2000“ kodas: 2130*)¹⁰.

7 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010, p. 7) su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES, kuria dėl Kroatijos Respublikos stojimo adaptuojamos aplinkos srities direktyvos (OL L 158, 2013, p. 193).

8 Standartinė duomenų forma <http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=BE2300006>.

9 Standartinė duomenų forma <http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=BE2100017>.

10 Standartinė duomenų forma <http://natura2000.eea.europa.eu/Natura2000/SDF.aspx?site=NL9803061>.

26. Kaip ir būtų galima tikėtis, abiejose saugomose teritorijose, apimančiose Šeldę, minimos įvairios žuvų rūšys, nurodytos Buveinių direktyvos II priede, pavyzdžiui, atlantinės perpelės (*Alosa fallax*), kartuolės (*Rhodeus sericeus amarus*), paprastieji kūjagalviai (*Cottus gobio*), paprastieji kirtikliai (*Cobitis taenia*), upinės nėgės (*Lampetra fluviatilis*) ir jūrinės nėgės (*Petromyzon marinus*); tiesa, abi pastarosios rūšys nepriskiriamos žuvims siaurąja prasme, o priklauso apskritažiomenių atklasiui¹¹.

27. Siena su Nyderlandais yra kelių kilometrų atstumu. Kitos valstybės narės (Vokietija ir Prancūzija) yra maždaug už 100 km arba toliau nuo šios vietos.

28. 2003 m. Belgijos įstatymų leidėjas nusprendė nutraukti elektros energijos gamybą naudojant branduolinę energiją. 2003 m. sausio 31 d. įstatymu nustatyta, kad nebus statoma jokia nauja atominė elektrinė ir kad veikiančios elektrinės palaipsniui bus uždarytos po 40 metų eksploatavimo, t. y. nuo 2015 m. („Doel 1“, „Doel 2“ ir „Tihange 1“) iki 2025 m. laikotarpiu. Kadangi atominės elektrinės pagamina daugiau nei pusę visos elektros energijos, 2003 m. sausio 31 d. įstatymu vyriausybei iš esmės leista nukrypti nuo šių nuostatų, jeigu kiltų grėsmė elektros energijos tiekimo saugumui.

29. 2013 m. gruodžio 18 d. įstatymu atominės elektrinės „Tihange 1“ uždarymo data nukelta 10 metų. Taip pat juo panaikinta vyriausybės teisė nukrypti nuo atominių elektrinių eksploatavimo nutraukimo grafiko.

30. Elektrinė „Doel 1“ baigė gaminti elektros energiją 2015 m. vasario 15 d.

31. 2015 m. birželio 28 d. įstatymu pakeista elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos data siekiant užtikrinti elektros energijos tiekimo saugumą Belgijoje. Juo leista atominei elektrinei „Doel 1“ iš naujo gaminti elektros energiją nuo 2015 m. liepos 6 d. iki 2025 m. vasario 15 d. ir 10 metų – iki 2025 m. gruodžio 1 d. – nukelta elektrinės „Doel 2“ elektros energijos pramoninės gamybos pabaiga.

32. Remiantis prašymu priimti prejudicinį sprendimą, elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpiui pratęsti buvo būtina sutartis tarp Belgijos valstybės ir *Electrabel S. A.* (toliau – *Electrabel*), eksploatuojančios elektrines. Ši sutartis buvo sudaryta 2015 m. lapkričio 30 d. Sutartyje buvo nustatytas maždaug 700 mln. eurų vertės investicijų planas „eksploatavimo laikui pratęsti“. Numatytos priemonės apėmė pakeitimus, kuriuos reikia atlikti dėl ketvirtosios periodinės saugos patikros, ir atsparumo testus, atliekamus po Fukušimos avarijos.

33. Buvo atliekamas preliminarus minėtų investicijų vertinimas dėl jų poveikio aplinkai. Šio vertinimo metu padaryta išvada, kad poveikio aplinkai vertinimas nereikalingas, nes numatyti pokyčiai neturės neigiamo radiologinio poveikio ir nebus reikšmingų esamo radiologinio poveikio aplinkai pokyčių. Šis sprendimas buvo apskūstas Belgijos Valstybės Tarybai. Teikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą, byla dar nebuvo išnagrinėta¹².

34. Dėl elektrinės „Doel 1“ 2015 m. birželio 28 d. įstatyme numatyta, kad šios elektrinės operatoriui turi būti išduotas naujas atskiras leidimas gaminti elektros energiją ir kad veiklos licencija turi būti papildyta naujomis nuostatomis dėl elektros energijos gamybos.

35. Abi ieškovės pagrindinėje byloje, asociacijos, kurių tikslas – aplinkos ir gyvenamosios aplinkos apsauga, Konstituciniame Teisme pareiškė ieškinį dėl 2015 m. birželio 28 d. įstatymo panaikinimo, nes juo elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ branduolinių reaktorių veikla 10 metų pratęsta iš anksto neatlikus poveikio aplinkai vertinimo ar procedūros, leidžiančios dalyvauti visuomenei.

¹¹ Žr. 8–10 išnašas.

¹² Prašymo priimti prejudicinį sprendimą 39 ir 40 puslapiai.

36. Abi asociacijos remiasi Espo ir Orhuso konvencijomis, taip pat PAV direktyva, Buveinių direktyva ir Paukščių direktyva.

IV. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą

37. Taigi Belgijos Konstitucinis Teismas pateikė Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar Espo konvencijos 2 straipsnio 1–3, 6 ir 7 dalys, 3 straipsnio 8 dalis, 5 straipsnis ir 6 straipsnio 1 dalis bei I priedo 2 punktas turi būti aiškinami remiantis paaiškinimais, pateiktais Informaciniame dokumente dėl konvencijos taikymo veiklai, susijusiai su branduoline energija (*Background note on the application of the Convention to nuclear energy-related activities*), ir Rekomendacijose dėl gerosios praktikos taikant konvenciją veiklai, susijusiai su branduoline energija (*Good Practice recommendations on the application of the Convention to nuclear energy-related activities*)?
2. Ar Espo konvencijos 1 straipsnio 9 punktas, kuriuo apibrėžta „atsakinga institucija“, gali būti aiškinamas taip, kad pagal jį į minėtos konvencijos taikymo sritį nepatenka tokie teisės aktai kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas, kuriuo iš dalies pakeistas 2003 m. sausio 31 d. įstatymas dėl laipsniško branduolinės energijos naudojimo nutraukimo elektros energijos pramoninės gamybos tikslais siekiant užtikrinti energijos tiekimo saugumą, atsižvelgiant, be kita ko, į įvairius tyrimus ir klausymus, vykdytus priimant šį įstatymą?
3. a) Ar Espo konvencijos 2–6 straipsniai turi būti aiškinami kaip taikytini prieš priimant tokį teisės aktą kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas, kuriuo iš dalies pakeistas 2003 m. sausio 31 d. įstatymas dėl laipsniško branduolinės energijos naudojimo nutraukimo elektros energijos pramoninės gamybos tikslais siekiant užtikrinti energijos tiekimo saugumą, kurio 2 straipsniu atidėta atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ uždarymo ir elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos data?
- b) Ar atsakymas į a punkte nurodytą klausimą skiriasi pagal tai, ar jis susijęs su elektrine „Doel 1“, ar su elektrine „Doel 2“, atsižvelgiant į tai, kad dėl pirmosios elektrinės reikia priimti administracinius aktus, kuriais įgyvendinamas minėtas 2015 m. birželio 28 d. įstatymas?
- c) Ar šalies elektros energijos tiekimo saugumas gali būti laikomas įpareigojančia viešojo intereso priežastimi, leidžiančia netaikyti Espo konvencijos 2–6 straipsnių arba sustabdyti šį taikymą?
4. Ar Orhuso konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais 2 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją į minėtos konvencijos taikymo sritį nepatenka tokie teisės aktai kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas, kuriuo iš dalies pakeistas 2003 m. sausio 31 d. įstatymas dėl laipsniško branduolinės energijos naudojimo nutraukimo elektros energijos pramoninės gamybos tikslais siekiant užtikrinti energijos tiekimo saugumą, atsižvelgiant arba ne į įvairius tyrimus ir klausymus, vykdytus priimant šį įstatymą?
5. a) Ar, be kita ko, atsižvelgiant į Maastrichto rekomendacijas dėl priemonių paskatinti veiksmingą visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus aplinkosaugos srityje (*Maastricht Recommendations on Promoting Effective Public Participation in Decision-making in Environmental Matters*) dėl sprendimų priėmimo proceso, kurį sudaro keli etapai, Orhuso konvencijos 2 ir 6 straipsniai, siejami su jos I priedo 1 punktu, turi būti aiškinami kaip taikytini prieš priimant tokį teisės aktą kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas, kuriuo iš dalies pakeistas 2003 m. sausio 31 d. įstatymas dėl laipsniško branduolinės energijos naudojimo nutraukimo

elektros energijos pramoninės gamybos tikslais siekiant užtikrinti energijos tiekimo saugumą, kurio 2 straipsniu atidėta atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ uždarymo ir elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos data?

- b) Ar atsakymas į a punkte nurodytą klausimą skiriasi pagal tai, ar jis susijęs su elektrine „Doel 1“, ar su elektrine „Doel 2“, atsižvelgiant į tai, kad dėl pirmosios elektrinės reikia priimti administracinius aktus, kuriais įgyvendinamas minėtas 2015 m. birželio 28 d. įstatymas?
 - c) Ar šalies elektros energijos tiekimo saugumas gali būti laikomas įpareigojančia viešojo intereso priežastimi, leidžiančia netaikyti Orhuso konvencijos 2 ir 6 straipsnių arba sustabdyti šį taikymą?
6. a) Ar PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalis, siejama su jos II priedo 13 punkto a papunkčiu, prireikus aiškinama atsižvelgiant į Espo ir Orhuso konvencijas, turi būti aiškinama kaip taikytina atominės elektrinės uždarymo ir elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos datos atidėjimui, reikalaujančiam, kaip nagrinėjamu atveju, didelių investicijų ir su atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ saugumu susijusio atnaujinimo?
- b) Jeigu į a punkte nurodytą klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar PAV direktyvos 2–8 straipsniai ir 11 straipsnis bei I, II ir III priedai turi būti aiškinami kaip taikytini prieš priimant tokį teisės aktą kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas, kuriuo iš dalies pakeistas 2003 m. sausio 31 d. Įstatymas dėl laipsniško branduolinės energijos naudojimo nutraukimo elektros energijos pramoninės gamybos tikslais siekiant užtikrinti energijos tiekimo saugumą, kurio 2 straipsniu atidėta atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ uždarymo ir elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos data?
 - c) Ar atsakymas į a ir b punktuose nurodytus klausimus skiriasi pagal tai, ar jis susijęs su elektrine „Doel 1“, ar su elektrine „Doel 2“, atsižvelgiant į tai, kad dėl pirmosios elektrinės reikia priimti administracinius aktus, kuriais įgyvendinamas minėtas 2015 m. birželio 28 d. įstatymas?
 - d) Jeigu į a punkte nurodytą klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama kaip leidžianti atominės elektrinės uždarymo atidėjimui netaikyti PAV direktyvos 2–8 straipsnių ir 11 straipsnio dėl įpareigojančių viešojo intereso priežasčių, susijusių su šalies elektros energijos tiekimo saugumu?
7. Ar „konkreto teisės akto“ sąvoka, kaip ji suprantama pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 4 dalį, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją į minėtos direktyvos taikymo sritį nepatenka toks teisės aktas kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas, kuriuo iš dalies pakeistas 2003 m. sausio 31 d. Įstatymas dėl laipsniško branduolinės energijos naudojimo nutraukimo elektros energijos pramoninės gamybos tikslais siekiant užtikrinti energijos tiekimo saugumą, atsižvelgiant, be kita ko, į įvairius tyrimus ir klausymus, kurie vykdyti priimant šį įstatymą ir kuriais gali būti pasiekti minėtos direktyvos tikslai?
8. a) Ar Buveinių direktyvos 6 straipsnis kartu su Paukščių direktyvos 3 ir 4 straipsniais, prireikus aiškinamais atsižvelgiant į PAV direktyvą ir Espo ir Orhuso konvencijas, turi būti aiškinamas kaip taikytinas atominės elektrinės uždarymo ir elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos datos atidėjimui, reikalaujančiam, kaip nagrinėjamu atveju, didelių investicijų ir su atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ saugumu susijusio atnaujinimo?
- b) Jeigu į a punkte nurodytą klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama kaip taikytina prieš priimant tokį teisės aktą kaip 2015 m. birželio 28 d. įstatymas, kuriuo iš dalies pakeistas 2003 m. sausio 31 d. Įstatymas dėl laipsniško branduolinės energijos naudojimo nutraukimo elektros energijos pramoninės gamybos tikslais siekiant užtikrinti energijos tiekimo saugumą, kurio 2 straipsniu atidėta atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ uždarymo ir elektros energijos pramoninės gamybos pabaigos data?

- c) Ar atsakymas į a ir b punktuose nurodytus klausimus skiriasi pagal tai, ar jis susijęs su elektrine „Doel 1“, ar su elektrine „Doel 2“, atsižvelgiant į tai, kad dėl pirmosios elektrinės reikia priimti administracinius aktus, kuriais įgyvendinamas minėtas 2015 m. birželio 28 d. įstatymas?
- d) Jeigu į a punkte nurodytą klausimą būtų atsakyta teigiamai, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama kaip leidžianti įpareigojančiomis viršesnio viešojo intereso priežastimis laikyti priežastis, susijusias su šalies elektros energijos tiekimo saugumu, atsižvelgiant, be kita ko, į įvairius tyrimus ir klausymus, kurie vykdyti priimant minėtą įstatymą ir kuriais gali būti pasiekti minėtos direktyvos tikslai?
9. Jeigu, remdamasis atsakymais į pirmesnius prejudicinius klausimus, nacionalinis teismas turėtų nuspręsti, kad ginčijamu įstatymu pažeidžiama viena iš pareigų pagal minėtas konvencijas ar direktyvas, o šalies elektros energijos tiekimo saugumas negalėtų būti laikomas įpareigojančia viešojo intereso priežastimi, leidžiančia netaikyti šių pareigų, ar jis galėtų palikti galioti 2015 m. birželio 28 d. įstatymo pasekmes, siekdamas išvengti teisinio nesaugumo ir suteikti galimybę įvykdyti poveikio aplinkai vertinimo ir visuomenės dalyvavimo pareigas pagal minėtas konvencijas ar direktyvas?“

38. Pastabas raštu pateikė *Inter-Environnement Wallonie ASBL* ir *Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen vzw*, taip pat *Electrabel S. A.*, kaip šalis pagrindinėje byloje, Belgijos Karalystė, Austrijos Respublika, Vokietija, Portugalijos Respublika, Suomijos Respublika, Čekijos Respublika, Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė ir Europos Komisija. Visų šalių, išskyrus Jungtinę Karalystę, atstovai dalyvavo ir 2018 m. rugsėjo 10 d. teismo posėdyje.

V. Teisinis vertinimas

39. Konstitucinio Teismo klausimai susiję su dviejų tarptautinių Sąjungos konvencijų ir dviejų Sąjungos teisės direktyvų aiškinimu atsižvelgiant į panašius teisinius klausimus, t. y. ar elektros energijos gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimui (žr. C ir D skirsnius) teisės aktų leidybos procese priimtu aktu (žr. B skirsnį), kaip projektui, būtinas poveikio aplinkai vertinimas, ar gali būti leidžiama nukrypti nuo pareigos atlikti poveikio aplinkai vertinimą (žr. E skirsnį). Šiuos teisinius klausimus pirmiausia nagrinėsiu PAV direktyvos požiūriu, o paskui įvertinsiu, kokią įtaką išvadai daro abi konvencijos. Klausimai dėl Buveinių direktyvos turi būti nagrinėjami atskirai (žr. F skirsnį). Atsižvelgiant į tai, kad iš atsakymų į klausimus matyti, jog greičiausiai esama procedūrinio pažeidimo, galiausiai išnagrinėsiu, koku mastu galima palikti galioti priemonę, kuri buvo priimta pažeidžiant poveikio aplinkai vertinimo taisyklės (žr. G skirsnį). Vis dėlto pirmiausia reikia apsvarstyti, ar EAEB sutartis neprieštarauja Sąjungos teisės taikymui šioje byloje (žr. A skirsnį).

A. Dėl Sąjungos teisės aktų taikymo branduolinės energetikos srityje

40. Visi teisės aktai, dėl kurių pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, buvo grindžiami turima kompetencija aplinkos apsaugos srityje, kuri dabar įtvirtinta SESV 192 straipsnyje, o konvencijos – *ratione temporis* taikomomis procedūrinėmis nuostatomis dėl išorės kompetencijos įgyvendinimo.

41. Vis dėlto pagal AE 106a straipsnio 3 dalį SESV nuostatos nenukrypsta nuo EAEB sutarties nuostatų¹³. Todėl pirmiausia būtina įvertinti, ar abiejų konvencijų arba direktyvų taikymas elektros energijos pramoninės gamybos atominėse elektrinėse laikotarpio pratęsimui nulemtų tokį nukrypimą.

¹³ 2015 m. vasario 12 d. Sprendimas *Parlamentas / Taryba* (C-48/14, EU:C:2015:91, 38 punktas).

42. Bet kuriuo atveju negali būti kalbama apie nukrypimą, kai nagrinėjamos Sąjungos teisės nuostatos susijusios su klausimais, kurie nėra reglamentuojami EAEB sutartyje arba ja grindžiami¹⁴.

43. Šiuo atžvilgiu visų pirma galima kalbėti apie AE II antraštinės dalies 3 skyriaus nuostatas dėl sveikatos apsaugos branduoliniame sektoriuje. Jas reikia aiškinti plačiai, kad būtų užtikrintas jų veiksmingumas¹⁵. Todėl administracinių leidimų, susijusių su branduolinių įrenginių statyba ir eksploatacija, išdavimas, atsižvelgiant į sveikatos apsaugą nuo pavojaus, gyventojams kylančio dėl jonizuojančiosios spinduliuotės, patenka į EAEB sutarties taikymo sritį¹⁶.

44. Šiuo klausimu pirmiausia reikėtų pažymėti, kad ši EAEB sutarties taikymo sritis, susijusi su gyventojų apsauga, negali kliudyti taikyti Buveinių direktyvos. Direktyvos tikslas nėra apsaugoti gyventojus, ja siekiama natūralių buveinių ir laukinių rūšių apsaugos.

45. Remiantis EAEB sutarties nuostatomis taip pat nebuvo priimta jokių atitinkamų teisės aktų dėl poveikio aplinkai vertinimo, privalomo pagal PAV direktyvą ir Espo ir Orhuso konvencijas. Be to, teisės aktuose numatytas poveikio aplinkai vertinimas skirtas ne vien gyventojų apsaugai nuo pavojaus, kylančio dėl jonizuojančiosios spinduliuotės; turi būti vertinamas *bet koks* reikšmingas poveikis aplinkai, kurį galėtų sukelti tam tikra veikla.

46. Be to, Sąjungos teisės aktų leidėjas taip pat, atrodo, darė prielaidą, kad EAEB sutartis neprieštarauja konvencijoms ir PAV direktyvai, nes jos nuostatose aiškiai numatomas atominių elektrinių poveikio aplinkai vertinimas¹⁷, tik jos nėra papildomai grindžiamos EAEB sutartimi.

47. Nors Belgija nurodo, kad Sąjungos teisės taikymu taip pat negali būti prieštaraujama EAEB sutarties tikslams, visų pirma tikslui pagal EA 2 straipsnio d punktą užtikrinti tiekimo saugumą, vis dėlto šioje nuostatoje kalbama apie rūdos ir branduolinio kuro tiekimą. Negalima daryti išvados, kad poveikio aplinkai vertinimas ar visuomenės dalyvavimas darytų tam įtaką.

48. Taigi, kitos šalys ir Konstitucinis Teismas teisingai laikosi bendros nuomonės, kad pagal EAEB sutartį nedraudžiama taikyti nagrinėjamų konvencijų ir direktyvų.

B. Teisėkūros procedūra priimamo akto poveikio aplinkai vertinimas

49. Prašymo priimti prejudicinį sprendimą 2, 4 ir 7 klausimai susiję su aplinkybe, kad elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpis atominėse elektrinėse „Doel 1“ ir „Doel 2“ buvo pratęstas įstatymine priemone. Todėl Konstitucinis Teismas klausia, ar pagal Espo ir Orhuso konvencijas ir PAV direktyvą reikalaujama atlikti įstatyminės priemonės poveikio aplinkai vertinimą.

50. Pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 4 dalį ši direktyva netaikoma projektams, kurių detalės priimamos konkrečiais nacionalinės teisės aktais, nes šios direktyvos tikslai, įskaitant dėl informacijos pateikimo, yra įgyvendinami per įstatymų leidybos procesą.

51. Kita vertus, Espo konvencijoje teisės aktų leidybos procese priimti aktai nėra aiškiai atmetami. Tiesa, Orhuso konvencijos 2 straipsnio 2 punkte pateikta išlyga dėl teisės aktų. Vis dėlto ji suformuluota taip, kad neapimamos tik *įstatymų leidybos* institucijos.

14 Šiuo klausimu žr. 1990 m. kovo 29 d. Sprendimą *Graikija / Taryba* (C-62/88, EU:C:1990:153, 17 punktą) ir 2005 m. balandžio 12 d. Sprendimą *Komisija / Jungtinė Karalystė* (C-61/03, EU:C:2005:210, 44 punktą), taip pat 1994 m. lapkričio 15 d. Nuomonę 1/94 (*prie PPO steigimo sutarties pridėti susitarimai*) (EU:C:1994:384, 24 punktą).

15 2002 m. gruodžio 10 d. Sprendimas *Komisija / Taryba (Branduolinės saugos konvencija)* (C-29/99, EU:C:2002:734, 78 punktą) ir 2009 m. spalio 27 d. Sprendimas *ČEZ* (C-115/08, EU:C:2009:660, 100 punktą).

16 2009 m. spalio 27 d. Sprendimas *ČEZ* (C-115/08, EU:C:2009:660, 105 punktą). Taip pat žr. 2002 m. gruodžio 10 d. Sprendimą *Komisija / Taryba (Branduolinės saugos konvencija)* (C-29/99, EU:C:2002:734, 89 punktą).

17 Espo konvencijos I priedo 2 punktas, Orhuso konvencijos I priedo 1 punkto penkta įtrauka ir PAV direktyvos I priedo 2 punkto b papunktis.

52. Taigi, abi konvencijas būtų galima suprasti taip, kad jos taip pat apima teisės aktų leidėjo aktus, jeigu jis veikia ne kaip teisės aktų leidėjas, t. y. vykdo ne teisėkūros funkciją, bet kaip administracinę instituciją, tvirtinanti projektą¹⁸.

53. Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad toks poveikio aplinkai vertinimo taikymo srities išplėtimas, palyginti su PAV direktyva, būtų priimtinesnis, nes priešingu atveju galėtų kilti vengimo rizika, kuri galėtų pasitvirtinti visų pirma dėl didelės apimties projektų, darančių ypač didelę žalą aplinkai.

54. Tokiu vengimu būtų pažeidžiamos ne tik abi konvencijos, bet ir bendras tarptautinis įsipareigojimas dėl poveikio aplinkai vertinimo. Kaip nurodo Tarptautinis Teisingumo Teismas (TTT), visų valstybių pareiga yra atlikti poveikio aplinkai vertinimą, jeigu yra pavojus, kad planuojama arba siūloma veikla galėtų turėti didelį neigiamą poveikį tarpvalstybiniame kontekste¹⁹. Valstybės pagal bendrąjį tarptautinės teisės principą, išreikštą, pavyzdžiui, Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės²⁰ 27 ir 46 straipsniuose, negali remtis savo vidaus teisės sistema, įskaitant savo vidaus kompetencijos pasidalijimą, siekdamos pateisinti tarptautinių įsipareigojimų pažeidimą. Sąjungos teisėje šiuo klausimu taikomi tokie patys principai²¹. Atitinkamai pagal dabar naujai suformuluotą nukrypti leidžiančią nuostatą pagrindinėje byloje dar netaikomos PAV direktyvos redakcijos (su pakeitimais, atliktais Direktyva 2014/52/ES²²) 2 straipsnio 5 dalyje dėl konkrečių nacionalinės teisės aktų numatyta taikymo tarpvalstybiniame poveikio aplinkai vertinimui pagal 7 straipsnį išimtis.

55. Vis dėlto galiausiai Teisingumo Teismas neprivalo šioje byloje nuspręsti, kokios yra šio iš pirmo žvilgsnio kylančio prieštaravimo tarp PAV direktyvos 1 straipsnio 4 dalies ir Espo ir Orhuso konvencijų pasekmės. Galiausiai jo pateiktas 1 straipsnio 4 dalies aiškinimas užkerta kelią konvencijos pažeidimui.

56. Teismas dėl PAV direktyvos 1 straipsnio 4 dalies yra konstatavęs, kad vertinimo procedūra pagal šią nuostatą projektams netaikoma tik tuomet, kai yra įvykdytos dvi sąlygos. *Pirma*, reikalaujama, kad projekto detalės būtų patvirtintos konkrečiuose nacionalinės teisės aktuose; *antra*, šios direktyvos tikslai, įskaitant informacijos teikimą, turi būti pasiekti per įstatymų leidybos procesą²³.

57. Pirmoji sąlyga reiškia, kad teisės aktų leidybos procese priimtas aktas pasižymi tokiomis pačiomis charakteristikomis kaip ir sutikimas dėl planuojamos veiklos, kaip tai suprantama pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalį²⁴. Tiek, kiek prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su šiuo klausimu, pateiksiu savo nuomonę šiuo aspektu nagrinėdama elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimą²⁵.

18 Dėl Orhuso konvencijos taikymo panašioms priemonėms Jungtinėje Karalystėje žr. Atitikties Orhuso konvencijai komiteto 2013 m. spalio 23 d. išvadas ir rekomendacijas *Ewing / Jungtinė Karalystė* (ACCC/C/2011/61, ECE/MP.PP/C.1/2013/13, *Hybrid Bill*, 54 punktas). Dėl šio komiteto žr. mano išvadą byloje *Edwards* (C-260/11, EU:C:2012:645, 8 punktas). Vis dėlto kitaip yra 2011 m. spalio 18 d. Sprendime *Boxus ir kt.* (C-128/09–C-131/09, C-134/09 ir C-135/09, EU:C:2011:667, 50 punktas) ir 2012 m. vasario 16 d. Sprendime *Solvay ir kt.* (C-182/10, EU:C:2012:82, 43 punktas).

19 2010 m. balandžio 20 d. TTT sprendimas *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina prieš Urugvajų)*, I.C.J. Reports 2010, p. 14, 204 punktas, ir 2015 m. gruodžio 16 d. *Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area (Kosta Rika prieš Nikaragvą) and Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nikaragva prieš Kosta Riką)*, I.C.J. Reports 2015, p. 665, 104 punktas.

20 Pasirašyta 1969 m. gegužės 23 d. (Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys, 1155 tomas, p. 331).

21 Žr., pavyzdžiui, 1970 m. gegužės 5 d. Sprendimą *Komisija / Belgija* (77/69, EU:C:1970:34, 15 punktas) ir 2003 m. gruodžio 9 d. Sprendimą *Komisija / Italija* (C-129/00, EU:C:2003:656, 29 punktas), taip pat 2011 m. kovo 8 d. Nuomonę 1/09 (*Susitarimas dėl bendros patentų ginčų nagrinėjimo sistemos sukūrimo*) (EU:C:2011:123, 86 punktas).

22 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (OL L 124, 2014, p. 1).

23 1999 m. rugsėjo 16 d. Sprendimas *WWF ir kt.* (C-435/97, EU:C:1999:418, 57 punktas), 2011 m. spalio 18 d. Sprendimas *Boxus ir kt.* (C-128/09–C-131/09, C-134/09 ir C-135/09, EU:C:2011:667, 37 punktas), taip pat 2016 m. lapkričio 17 d. Sprendimas *Stadt Wiener Neustadt* (C-348/15, EU:C:2016:882, 26 punktas).

24 1999 m. rugsėjo 16 d. Sprendimas *WWF ir kt.* (C-435/97, EU:C:1999:418, 58 punktas), 2011 m. spalio 18 d. Sprendimas *Boxus ir kt.* (C-128/09–C-131/09, C-134/09 ir C-135/09, EU:C:2011:667, 38 ir 39 punktai) ir 2016 m. lapkričio 17 d. Sprendimas *Stadt Wiener Neustadt* (C-348/15, EU:C:2016:882, 27 punktas).

25 Žr. šios išvados 63 ir paskesnius punktus.

58. Antroji sąlyga reiškia, kad PAV direktyvos tikslai pasiekiami per teisės aktų leidybos procesą. Iš 2 straipsnio 1 dalies matyti, jog pagrindinis direktyvos tikslas yra užtikrinti, kad „prieš duodant sutikimą“ dėl projektų, kurie dėl savo pobūdžio, masto ar vietos gali turėti reikšmingą poveikį aplinkai, būtų iš anksto įvertintas jų poveikis aplinkai²⁶.

59. Vadinas, tvirtindamas projektą teisės aktų leidėjas turi turėti pakankamai informacijos. Šiuo klausimu informaciją, kurią privalo pateikti užsakovas, turi sudaryti bent projekto aprašymas, jo vykdymo vieta, projektavimas ir dydis, numatytų priemonių, skirtų reikšmingo neigiamo poveikio pasekmėms išvengti, sušvelninti ar, jeigu įmanoma, atitaisyti, aprašymas ir duomenys, reikalingi galimam pagrindiniam projekto poveikiui aplinkai nustatyti ir įvertinti²⁷.

60. Teisės aktų leidybos procese turi būti užtikrinamas ne tik informacijos teikimas, bet ir pakankamas visuomenės dalyvavimas. Kaip matyti iš 16, 17 ir 19 konstatuojamųjų dalių, tai taip pat vienas iš svarbiausių PAV direktyvos tikslų. Tai neišvengiamai apima tarptautinį visuomenės dalyvavimą, nes direktyva pagal 15 konstatuojamąją dalį turi užtikrinti Espo konvencijos įgyvendinimą.

61. Taigi, turi būti laikomasi abiejų konvencijų reikalavimų, kai teisės aktų leidybos procese priimamu aktu įgyvendinami PAV direktyvos tikslai.

62. Todėl į prašymo priimti prejudicinį sprendimą 2, 4 ir 7 klausimus reikia atsakyti taip, kad pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 4 dalį ši direktyva netaikoma tik tiems projektams, kurių detalės priimtos konkrečiu teisės aktu, o šios direktyvos tikslai buvo pasiekti per įstatymų leidybos procesą. Nacionalinis teismas, atsižvelgdamas tiek į priimto teisės akto turinį, tiek į visą su jo priėmimu susijusį įstatymų leidybos procesą, ypač į parengiamuosius aktus ir parlamente vykusius debatus, turi patikrinti, ar teisės aktų leidybos procese priimtas aktas yra lygiavertis projekto leidimui ir ar teisės aktų leidybos procese pasiekiami direktyvos tikslai²⁸.

C. Dėl elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimo

63. Vis dėlto PAV direktyvos arba Espo ir Orhuso konvencijų tikslai turi būti pasiekti tik tuo atveju, jei atitinkama priemonė patenka į jų taikymo sritį. Atsižvelgdamas į tai, Konstitucinis Teismas pirmuoju klausimu, trečiojo klausimo a punktu, penktojo klausimo a punktu ir pirmuoju daliniu šeštojo klausimo a punkto klausimu teiraujasi, ar elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimas abiejose atominėse elektrinėse laikytinas projektu.

1. Sąvoka „projektas“ PAV direktyvoje

64. Pirmuoju daliniu šeštojo klausimo a punkto klausimu siekiama išsiaiškinti, ar atominių elektrinių elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimas yra projektas, kaip jis suprantamas pagal PAV direktyvą.

65. PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkte projektas apibrėžiamas kaip „statybos darbai bei kitų objektų ar veiklos planų įgyvendinimas“ (pirma įtrauka) ir „kitokie įsikišimai į natūralią aplinką ir gamtovaizdį, įskaitant mineralinių išteklių gavybą“ (antra įtrauka).

26 2011 m. spalio 18 d. Sprendimas *Boxus ir kt.* (C-128/09–C-131/09, C-134/09 ir C-135/09, EU:C:2011:667, 41 punktas) ir 2016 m. lapkričio 17 d. Sprendimas *Stadt Wiener Neustadt* (C-348/15, EU:C:2016:882, 29 punktas).

27 2011 m. spalio 18 d. Sprendimas *Boxus ir kt.* (C-128/09–C-131/09, C-134/09 ir C-135/09, EU:C:2011:667, 43 punktas) ir 2016 m. lapkričio 17 d. Sprendimas *Stadt Wiener Neustadt* (C-348/15, EU:C:2016:882, 30 punktas).

28 Žr. 2011 m. spalio 18 d. Sprendimą *Boxus ir kt.* (C-128/09–C-131/09, C-134/09 ir C-135/09, EU:C:2011:667, 48 punktas).

66. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad sąvoka „projektas“ apima darbus ar įsikišimą, dėl kurių fiziškai keičiama vietovė²⁹. Vadinasi, vien esamo leidimo vykdyti projektą pratęsimo nesant darbų ar įsikišimo, dėl kurių fiziškai keičiama vietovė, negalima pripažinti projektu, kaip tai suprantama pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punktą³⁰.

67. Nors toks PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkto aiškinimas, remiantis šios nuostatos formuluote, atrodo įtikinamas, vis dėlto jis neatitinka Espo ir Orhuso konvencijų.

2. Sąvoka „projektas“ Espo konvencijoje

68. Nors Konstitucinio Teismo klausimuose konkrečiai nekalbama apie projekto sąvoką Espo konvencijoje, vis dėlto su ja galiausiai susijęs tiek pirmasis klausimas, tiek trečiojo klausimo a punktas. Visų pirma pirmuoju klausimu nesiekiama išsiaiškinti, ar abu jame nurodyti dokumentai yra privalomi – į tai net nepretenduojama. Šių klausimų tikslas – nustatyti, ar teisinga juose išreikšta nuomonė, kad leidimo atominėi elektrinei pratęsimas yra projektas. Galiausiai tai taip pat yra trečiojo klausimo a punkto esmė.

a) Teisingumo Teismo jurisdikcija aiškinti

69. Visų pirma Espo konvencijos sąvoka „projektas“ gali būti aiškinama tik tuo atveju, jei Teisingumo Teismas apskritai turi teisę aiškinti konvenciją.

70. Kadangi tuometinė Europos bendrija patvirtino Espo konvenciją, jos nuostatos pagal SESV 216 straipsnio 2 dalį dabar yra neatsiejama Sąjungos teisinės sistemos dalis³¹.

71. Nors konvenciją Bendrija ir visos valstybės narės sudarė įgyvendindamos pasidalijamąją kompetenciją³², vis dėlto Teisingumo Teismas, jeigu į ją kreipiamasi pagal SESV 267 straipsnį, turi jurisdikciją daryti skirtumą tarp išipareigojimų, kuriuos priėmė Sąjunga, ir išipareigojimų, tenkančių vien valstybėms narėms, ir (šiuo tikslu) aiškinti Konvencijos nuostatas³³. Jei Teisingumo Teismas padaro išvadą, kad atitinkama nuostata priskirtina prie Sąjungos priimtų išipareigojimų, jos aiškinimas taip pat patenka į jo jurisdikciją.

72. Espo konvencijoje numatyta, kad suteikiant leidimą vykdyti tam tikrų rūšių veiklą tarpvalstybiniu lygmeniu turi dalyvauti visuomenė ir turi būti atliekamas poveikio aplinkai vertinimas. Šios nuostatos iš esmės perkeltos PAV direktyva, visų pirma jos 7 straipsniu, taigi taikomos srityje, kurią iš esmės apima Sąjungos teisė. Vien dėl šios priežasties Teisingumo Teismas turi jurisdikciją aiškinti bent jau tas konvencijos nuostatas, kurios yra susijusios su šiuo poveikio aplinkai vertinimu³⁴.

29 2011 m. kovo 17 d. Sprendimas *Brussels Hoofdstedelijk Gewest ir kt.* (C-275/09, EU:C:2011:154, 24 punktas) ir 2012 m. balandžio 19 d. Sprendimas *Pro-Braine ir kt.* (C-121/11, EU:C:2012:225, 31 punktas).

30 2011 m. kovo 17 d. Sprendimas *Brussels Hoofdstedelijk Gewest ir kt.* (C-275/09, EU:C:2011:154, 24 punktas) ir 2012 m. balandžio 19 d. Sprendimas *Pro-Braine ir kt.* (C-121/11, EU:C:2012:225, 32 punktas).

31 2011 m. kovo 8 d. Sprendimas *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 30 punktas), 2018 m. kovo 15 d. Sprendimas *North East Pylon Pressure Campaign ir Sheehy* (C-470/16, EU:C:2018:185, 46 punktas) ir 2018 m. liepos 11 d. Sprendimas *Bosphorus Queen Shipping* (C-15/17, EU:C:2018:557, 44 punktas).

32 Europos Bendrijos deklaracija dėl kompetencijos srities pagal Espo konvencijos (Suomija) dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste 17 straipsnio 5 dalį (Tarybos dokumentas 8931/96, B priedas, jį taip pat galima rasti https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-4&chapter=27&lang=en#EndDec).

33 2011 m. kovo 8 d. Sprendimas *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 31 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

34 Žr. 2002 m. kovo 19 d. Sprendimą *Komisija / Airija* (C-13/00, EU:C:2002:184, 20 punktas), 2004 m. spalio 7 d. Sprendimą *Komisija / Prancūzija* (C-239/03, EU:C:2004:598, 29–31 punktai), 2011 m. kovo 8 d. Sprendimą *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 36 punktas) ir 2014 m. rugsėjo 4 d. Sprendimą *Komisija / Taryba* (C-114/12, EU:C:2014:2151, 102 punktas).

73. Net darant prielaidą, kad tam tikri projektai priklauso išimtinai valstybių narių kompetencijai, kai Sąjungos teisės nuostata gali būti taikoma ir situacijoms, patenkančioms į nacionalinės teisės taikymo sritį, ir situacijoms, patenkančioms į Sąjungos teisės taikymo sritį, yra tam tikras suinteresuotumas, kad, siekiant išvengti skirtingo aiškinimo ateityje, ši nuostata būtų aiškinama vienodai, neatsižvelgiant į aplinkybes, kuriomis ji turi būti taikoma³⁵.

74. Taigi, Teisingumo Teismas turi jurisdikciją aiškinti konvenciją atsižvelgdamas į poveikio aplinkai vertinimą.

b) Sąvoka „projektas“ Espo konvencijoje

75. Pagal Espo konvencijos 1 straipsnio 5 punktą sąvoka „planuojama veikla“ yra bet kokia veikla arba bet koks reikšmingas veiklos pokytis. Ši apibrėžtis, kalbant apie projekto sąvoką, yra akivaizdžiai bendro pobūdžio, nes joje, kitaip nei PAV direktyvoje, išsamiau neapibrėžiami reikalingi veiksmas.

76. Vis dėlto, siekiant tiksliau apibrėžti projekto sąvoką, galima pasitelkti Espo konvencijos I priede nurodytus konkrečius projektus³⁶. Tik šie projektai patenka į konvencijos taikymo sritį ir gali lemti pareigą atlikti poveikio aplinkai vertinimą.

77. Taigi, yra kelios projektų rūšys, kurios gali būti apibūdintos konkrečiais veiksmas, pavyzdžiui, *miškų kirtimas* dideliuose plotuose (Espo konvencijos I priedo 17 punktą) arba automagistralių, greitkelių, tolimojo susisiekimo geležinkelių ir tam tikrų oro uostų statyba (7 punktą). Vis dėlto dauguma projektų rūšių apima tam tikro tipo gamyklas ar įrenginius, pavyzdžiui, naftos perdirbimo gamyklas (1 punktą), stambius ketaus ir plieno pradinio lydymo ir spalvotųjų metalų gamybos įrenginius (4 punktą) arba chemijos kombinatus (6 punktą).

78. Atominės elektrinės (Espo konvencijos I priedo 2 punktą) patenka į šią antrą kategoriją. Taigi, Espo konvencijos įgyvendinimo komitetas padarė teisingą išvadą, kad projektu laikoma ne tik branduolinio reaktoriaus statyba ir eksploatavimo pradžia, bet ir tolesnis eksploatavimas pasibaigus iš pradžių patvirtintai branduolinio reaktoriaus eksploatavimo trukmei. Toks eksploatavimas gali sukelti didelį neigiamą tarpvalstybinį poveikį³⁷. Todėl atominės elektrinės eksploatavimo leidimo pratęsimas taip pat laikomas projektu.

79. Tiesa, Belgija teigia, kad aptariamų atominių elektrinių veiklos licencija nėra terminuota. Pratęstas tik elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpis.

80. Vis dėlto atominės elektrinės eksploatavimas nėra savitiksli. Priešingai, jis grindžiamas tik elektros energijos gamyba. Nepratęsus elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio atominėse elektrinėse „Doel 1“ ir „Doel 2“, jose negalėtų būti vėl vykdoma elektros energijos gamyba arba ji turėtų būti stabdoma. Dėl šios priežasties elektrinės „Doel 1“ eksploatacija buvo laikinai sustabdyta iki šio įstatymo įsigaliojimo. Todėl ši situacija gana panaši į atvejį, kurį išnagrinėjo Įgyvendinimo komitetas³⁸.

81. Daug svaresnis yra Čekijos Respublikos argumentas, kad iš ankstesnių svarstymų matyti, jog atominės elektrinės, kuriai jau buvo išduotas leidimas, pakartotinis poveikio aplinkai vertinimas priklausytų tik nuo to, ar atitinkama valstybė išdavė leidimą ribotam laikotarpiui.

35 2011 m. kovo 8 d. Sprendimas *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 42 punktą) ir 2018 m. kovo 15 d. Sprendimas *North East Pylon Pressure Campaign ir Sheehy* (C-470/16, EU:C:2018:185, 50 punktą).

36 Panašaus požiūrio Teisingumo Teismas laikėsi 2011 m. kovo 17 d. Sprendime *Brussels Hoofdstedelijk Gewest ir kt.* (C-275/09, EU:C:2011:154, 26–28 punktai), siekdamas dar kartą patvirtinti sąvokos „projektas“ PAV direktyvoje išaiškinimą.

37 *Report of the Implementation Committee on its thirtieth session*, 2014 m. rugpjūčio 14 d., ECE/MP.EIA/IC/2014/2, priedas (Rivnės atominė elektrinė), 37 punktą.

38 Ten pat, 41–45 punktai.

82. Tiesa, leidimo pratęsimas, nepaisant šio argumento, gali turėti didelį poveikį aplinkai, todėl poveikio aplinkai vertinimas turėtų būti atliekamas remiantis ne tik Espo konvencijos tekstu, bet ir jos tikslais.

83. Iš esmės būtų naudinga reguliariai po viešų konsultacijų svarstyti, ar atominės elektrinės ir kitus panašaus tipo įrenginius tikslinga toliau eksploatuoti atsižvelgiant į jų poveikį aplinkai, net ir tuo atveju, jeigu jiems yra išduotas neterminuotas leidimas. Aplinkybė, kad tai nėra numatyta pagal Espo konvenciją, nereiškia, jog iš tikrųjų būtini sprendimai dėl tolesnio eksploatavimo nepatenka į konvencijos taikymo sritį.

84. Be to, nagrinėjant Orhuso konvenciją bus matyti, kad kituose teisės aktuose numatyta leidimo atominėms elektrinėms peržiūra gali nulemti pareigą dėl visuomenės dalyvavimo ir poveikio aplinkai vertinimo³⁹.

85. Vis dėlto reikėtų pažymėti, kad, priskyrus tam tikrą veiklą projektui, kaip tai suprantama pagal Espo konvencijos 1 straipsnio 5 punktą ir I priedą, kitaip nei projektams pagal PAV direktyvos 4 straipsnio 1 dalį ir I priedą, nebūtinai reikalaujama atlikti poveikio aplinkai vertinimą. Pagal Espo konvencijos 2 straipsnio 3 dalį nėra neginčijamai preziumuojama, kad projektas pagal I priedą darytų didelį tarpvalstybinį žalingą poveikį aplinkai, todėl poveikio aplinkai vertinimas yra būtinas. Tai visų pirma pabrėžiama konvencijos 3 straipsnio 7 dalyje, kurioje ginčų atveju numatoma tarpvalstybinė procedūra, siekiant nustatyti, ar toks poveikis yra tikėtinas.

86. Tvirtinti, kad elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimas galėtų turėti didelį tarpvalstybinį neigiamą poveikį aplinkai, be kita ko, leidžia tai, jog pratęsus atominės elektrinės eksploataciją atitinkamai didėja tiek pavojingo incidento rizika, tiek susidarančių atliekų kiekis. Be to, neįgyvendinus atnaujinimo priemonių atsiranda pagrindas baimintis, kad nusidėvėjus įrangai neproporcingai išaugs nelaimingų atsitikimų rizika. Todėl elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimas gali turėti reikšmingų tarpvalstybinių neigiamų padarinių aplinkai, kurie pateisina poveikio aplinkai vertinimą. Pagrindinėje byloje taip pat reikia atsižvelgti į tai, kad artimiausioje elektrinių kaimynystėje yra Nyderlandai, o įvykus didelei avarijai greičiausiai būtų daromas poveikis ir kitoms valstybėms narėms.

87. Beje, įvertinti poveikį aplinkai prieš pratęsiant elektros energijos gamybos laikotarpį taip pat būtų prasminga todėl, kad ilgą laiką eksploatuojant elektrinę paprastai surenkama naujos mokslinės informacijos apie su tuo susijusias rizikas, į kurią anksčiau dar nebuvo galimybės atsižvelgti⁴⁰. Kaip teigia Portugalija, visų pirma senesnių įrenginių poveikis aplinkai dar niekada nebuvo vertintas dalyvaujant visuomenei.

88. Tačiau poveikio aplinkai vertinimo paprastai neturėtų būti reikalaujama pratęsiant atominių elektrinių naudojimą labai trumpam laikotarpiui. Tokiu pratėsimu dažniausiai negali būti daromas didelis neigiamas poveikis aplinkai. Vis dėlto Teisingumo Teismas neturi spręsti, kur nubrėžti tikslią ribą, nes pratęsimas 10 metų bet kuriuo atveju yra pakankamas, kad galėtų nulemti tokio poveikio aplinkai riziką.

89. Vadinasi, į pirmąjį klausimą ir trečiojo klausimo a punktą reikia atsakyti taip, kad elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimas 10 metų yra projektas, kaip tai suprantama pagal Espo konvencijos 1 straipsnio 5 punktą ir I priedo 2 punktą, kuriam pagal 2 straipsnio 3 dalį būtinas tarpvalstybinio poveikio aplinkai vertinimas, nes jis gali turėti didelį neigiamą tarpvalstybinį poveikį aplinkai.

³⁹ Žr. šio sprendimo 98 punktą.

⁴⁰ *Report of the Implementation Committee on its thirtieth session*, 2014 m. rugpjūčio 14 d., ECE/MP.EIA/IC/2014/2, priedas (Rivnės atominė elektrinė), 42 punktas.

3. Sąvoka „projektas“ Orhuso konvencijoje

90. Penktojo klausimo a punktą susijęs su Orhuso konvencijos 6 straipsnio nuostatų dėl visuomenės dalyvavimo ir poveikio aplinkai vertinimo taikymu elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimui.

a) Pratęsimas kaip „projektas“

91. Orhuso konvencijos 6 straipsnio 1 dalies a punkte numatyta, kad 6 straipsnis taikomas priimant sprendimus dėl leidimų planuojamos veiklos rūšims, išvardytoms I priede, išdavimo tikslingumo. Sąvoka „veiklos rūšys“ atitinka PAV direktyvoje vartojamą sąvoką „projektas“.

92. Orhuso konvencijos I priedo 1 punkto penktoje įtraukoje nurodytos „atominės jėgainės“ ir nenustatyta jokių naudojimo komerciniais tikslais ribų. Kitaip nei Espo konvencijoje, nereikalaujama įvertinti, ar toks projektas konkrečiu atveju turės didelį neigiamą poveikį aplinkai.

93. Ginčijamu įstatymu leista gaminti elektros energiją abiejose atominėse elektrinėse dar 10 metų. Kaip pabrėžė Belgija ir *Electrabel*, abi elektrinės papildomai turi neterminuotą veiklos leidimą, kuris dėl elektros energijos gamybos laikotarpio ribojimo netapo ginčytinas. Vis dėlto, kaip jau minėta nagrinėjant Espo konvenciją⁴¹, elektros energijos gamyba yra atominių elektrinių eksploatavimo priežastis. Taigi, leidimas gaminti elektros energiją atominėje elektrinėje taip pat laikytinas leidimu „atominių jėgainių“ veiklai pagal Orhuso konvencijos I priedo 1 punkto penktą įtrauką.

94. Kiek tai susiję su aplinkybe, kad pratęsimas jau turimas leidimas, pažymėtina, kad Orhuso konvencijos 6 straipsnio 1 dalies a punktą neapsiriboja pirmuoju veiklos leidimu. Todėl ši nuostata iš esmės taip pat apima pakartotinį veiklos leidimą.

95. Tiesa, Orhuso konvencijoje numatytos specialios taisyklės, taikomos leidimų svarstymui iš naujo (6 straipsnio 10 dalis) ir pakeitimui (I priedo 22 punktas). Vis dėlto, kaip paaiškinsiu toliau, šios nuostatos neprieštaruoja, kad 6 straipsnio 1 dalies a punktą ir I priedo 1 punkto penktą įtrauką būtų taikomi elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimui.

b) Leidimų persvarstymas kaip „projektas“

96. Orhuso konvencijos 6 straipsnio 10 dalis iš pirmo žvilgsnio galėtų būti laikoma *lex specialis* 6 straipsnio 1 dalies a punkto atžvilgiu. Pagal šią nuostatą kiekviena šalis užtikrina, kad, valstybės institucijai svarstant iš naujo ar atnaujinant veiklos, išvardytos 1 dalyje, įgyvendinimo sąlygas, šio straipsnio 2–9 dalių nuostatos būtų taikomos su atitinkamais pakeitimais ir tais atvejais, kai tai tikslinga. Šiose dalyse išsamiau apibrėžiamas visuomenės dalyvavimas ir poveikio aplinkai vertinimas.

97. Tiesa, elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimas buvo susijęs su veiklos įgyvendinimo sąlygų svarstymu iš naujo ar atnaujinimu, t. y. su sutartomis atnaujinimo priemonėmis. Vadinas, vien dėl šios priežasties visuomenės dalyvavimas ir poveikio aplinkai vertinimas galėtų būti būtinas⁴².

98. Galiausiai leidimo atominėms elektrinėms svarstymas iš naujo ar atnaujinimas nėra ypatingas leidimo atominei elektrinei pratęsiant elektros energijos gamybos laikotarpį atvejis. Taigi, Orhuso konvencijos 6 straipsnio 10 dalis nėra *lex specialis* 6 straipsnio 1 dalies a punkto atžvilgiu.

⁴¹ Žr. šios išvados 80 punktą.

⁴² Žr. Atitikties Orhuso konvencijai komiteto 2011 m. gegužės 12 d. išvadas ir rekomendacijas *Global 2000 [Friends of the Earth Austria] / Slovakija* (ACCC/C/2009/41, ECE/MP.PP/2011/11/Add.3, Mochovcės atominė elektrinė, 55–57 punktai).

99. Vis dėlto ši galimybė įpareigoti įvertinti poveikį aplinkai dalyvaujant visuomenei, kai iš naujo svarstomas ar atnaujinamas leidimas atominėi elektrinei, paneigia Čekijos Respublikos argumentą, kad taikyti projekto sąvoką leidimų pratęsimui yra nenuoseklu, nes ji neapima leidimą neribotam laikotarpiui turinčių atominių elektrinių⁴³. Vienos konvencijos dėl branduolinės saugos⁴⁴ 14 straipsnyje ir Direktyvos 2009/71/Euratomas⁴⁵ 6 straipsnio 2 dalyje numatyta atominių elektrinių periodinė saugos patikra taikant Orhuso konvencijos 6 straipsnio 10 dalį gali nulemti visuomenės dalyvavimą ir poveikio aplinkai vertinimą. Beje, Belgija tvirtina, kad jos valdžios institucijos, iš naujo svarstydamos tokius leidimus, atlieka poveikio aplinkai vertinimą. Direktyvoje dėl pramoninių išmetamų teršalų⁴⁶ taip pat įtvirtinta pareiga dėl kitų didesnių įrenginių persvarstymo.

c) Pakeitimas arba išplėtimas kaip „projektas“

100. Orhuso konvencijos I priedo 22 punkto pirmame sakinyje numatyta, kad bet kokiam veiklos *pakeitimui* arba *išplėtimui* taikomas 6 straipsnio 1 dalies a punktas, kai toks pakeitimas arba išplėtimas atitinka šiame priede nustatytus kriterijus / slenkstines vertes. Tai taip pat galėtų būti laikoma *lex specialis* 6 straipsnio 1 dalies a punkto, siejamo su I priedo 1 punkto penkta įtrauka, atžvilgiu.

101. Elektros energijos pramoninės gamybos elektrinėje laikotarpio pratęsimas būtų šios veiklos išplėtimas laiko atžvilgiu, o sutartos atnaujinimo priemonės atitinka pakeitimo sąvoką. Atsižvelgiant į tai, kad slenkstinės vertės atominėms elektrinėms, skirtoms komercinei elektros energijos gamybai, nėra nustatytos, pagal šią nuostatą visuomenės dalyvavimas taip pat yra būtinas⁴⁷.

102. Vis dėlto Orhuso konvencijos I priedo 22 punkto pirmas sakinyje nėra *lex specialis* I priedo 1 punkto penktos įtraukos atžvilgiu tuo atveju, kai pratęsimas elektros energijos gamybos laikotarpis. Įrenginio eksploatavimo pratęsimas skiriasi nuo „paprasto“ pakeitimo arba išplėtimo jau vien tuo, kad tokia veikla, jos nepratęsęs, būtų nutraukta.

d) Tarpinė išvada

103. Todėl į penktojo klausimo a punktą reikia atsakyti taip, kad elektros energijos pramoninės gamybos tam tikrose atominėse elektrinėse laikotarpio pratęsimas laikytinas, viena vertus, leidimo vykdyti tam tikros rūšies veiklą išdavimu, kaip tai suprantama pagal Orhuso konvencijos 6 straipsnio 1 dalies a punktą ir I priedo 1 punkto penktą įtrauką, ir, kita vertus, atominių elektrinių veiklos pakeitimu ir išplėtimu laiko atžvilgiu pagal 6 straipsnio 1 dalies a punktą ir I priedo 22 punkto pirmą sakinį, siejamą su 1 punkto penkta įtrauka.

43 Žr. šios išvados 81 punktą.

44 OL L 318, 1999, p. 21; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 32 t., p. 181; patvirtinta 1999 m. lapkričio 16 d. Komisijos sprendimu 1999/819/Euratomas dėl Europos atominės energijos bendrijos (Euratomas) prisijungimo prie 1994 m. Branduolinės saugos konvencijos (OL L 318, 1999, p. 21; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 4 t., p. 370).

45 2009 m. birželio 25 d. Tarybos direktyva, kuria nustatoma Bendrijos branduolinių įrenginių branduolinės saugos sistema (OL L 172, 2009, p. 18).

46 Žr. 2010 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės) (OL L 334, 2010, p. 17) 21 straipsnį.

47 Atitiktis Orhuso konvencijai komiteto 2011 m. gegužės 12 d. išvados ir rekomendacijos *Global 2000 [Friends of the Earth Austria] / Slovakija* (ACCC/C/2009/41, ECE/MP.PP/2011/11/Add.3, Mochovcės atominė elektrinė, 58 punktas). Taip pat žr. JT EEK Maastrichto rekomendacijų dėl veiksmingo visuomenės dalyvavimo priimančias sprendimus aplinkosaugos klausimais (*Maastricht Recommendations on Promoting Effective Public Participation in Decision-making in Environmental Matters*) 40 punkto f papunktį ir Darbo grupės dėl visuomenės dalyvavimo priimančias sprendimus ketvirtąjį posėdį ataskaitą (*Task Force on Public Participation in Decision-making, Report on the fourth meeting*) (2013 m. birželio 18 d., ECE/MP.PP/WG.1/2013/6, 56 ir 57 punktai).

4. Prieštaravimas tarp PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkto ligšiolinio aiškinimo ir abiejų konvencijų

104. Vadinas, pagal Espo ir Orhuso konvencijas reikalaujamas elektros energijos pramoninės gamybos tam tikrose atominėse elektrinėse laikotarpio pratęsimo tarpvalstybinis poveikio aplinkai vertinimas arba visuomenės dalyvavimas ir poveikio aplinkai vertinimas. Todėl pagal *ligšiolinį* projekto apibrėžties PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkte *aiškinimą* tokia priemonė nepatenka į direktyvos taikymo sritį.

a) Tarptautinę teisę atitinkantis PAV direktyvos sąvokos „projektas“ aiškinimas

105. Atsižvelgiant į tai, kad PAV direktyva didžia dalimi siekiama įgyvendinti minėtas konvencijas⁴⁸, vis dėlto pageidautina aiškinti ją taip, kad ji atitiktų šias konvencijas⁴⁹. Be to, Sąjungos kompetencija turi būti įgyvendinama laikantis tarptautinės teisės, todėl antrinė Sąjungos teisė iš esmės turi būti aiškinama pagal Sąjungos tarptautinius įsipareigojimus⁵⁰.

106. PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punktas leidžia aiškinti šią nuostatą taip, kad ji atitiktų abiejų konvencijų reikalavimus, nes leidimo pratęsimas gali būti laikomas *kitokiu įsikišimu į natūralią aplinką ir gamtovaizdį*.

107. Taip pat matyti, kad Teisingumo Teismas ligšiolinio PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkto aiškinimo nelaikė griežtai privalomu, nes bent jau pirmajame iš dviejų atitinkamų sprendimų nusprendė, kad išvada dėl direktyvos netaikymo ginčijamam projektui būtina turi būti papildomai pagrįsta atitinkamu projekto tipu pagal I priedą. Minėtu atveju buvo nagrinėjama oro uostų *statyba* pagal 7 dalies a punktą⁵¹. Vis dėlto paprastas veiklos leidimo pratęsimas nevykdant statybos darbų negali būti laikomas oro uosto statyba. Tačiau atominių elektrinių projekto tipas nėra ribojamas vien statyba.

108. Todėl, kaip Vokietija pasiūlė per teismo posėdį, atsižvelgiant į tarptautinį įsipareigojimą atlikti tarpvalstybinį poveikio aplinkai vertinimą, išplaukiantį tiek iš Espo konvencijos, tiek iš TTT jurisprudencijos⁵², atrodo, į PAV direktyvos sąvoką „projektas“ būtina įtraukti bent tokių leidimų, kurie gali sukelti didelį tarpvalstybinį neigiamą poveikį pagal Espo konvenciją, pratęsimą.

109. Platesnis sąvokos „projektas“ aiškinimas, be kita ko, taip pat išimtinai nacionaliniais atvejais, labiau atitiktų Orhuso konvenciją ir PAV direktyvos tikslą užtikrinti, kad būtų atliekamas tų projektų, kurie dėl savo pobūdžio, masto ar vietos gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai, poveikio aplinkai vertinimas. Be abejonės, įrenginio eksploatacijos pratęsimas gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai ne vien dėl tolesnio eksploatavimo, bet ir dėl pasikeitusių aplinkos sąlygų toje vietovėje. Be to, gali būti, kad sprendžiant dėl pratęsimo turima naujos mokslinės informacijos.

48 Žr., viena vertus, Europos Bendrijos deklaraciją dėl kompetencijos srities pagal Espo konvencijos (Suomija) dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste (Tarybos dokumentas 8931/96, B priedas, jį taip pat galima rasti adresu https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII-4&chapter=27&lang=en#EndDec) 17 straipsnio 5 dalį ir PAV direktyvos 15 konstatuojamąją dalį, kita vertus – 2003 m. gegužės 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2003/35/EB, nustatančią visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas ir iš dalies keičiančią Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismus (OL L 156, 2003, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 7 t., p. 466).

49 Žr. 2011 m. kovo 8 d. Sprendimą *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 42 punktas) ir 2018 m. kovo 15 d. Sprendimą *North East Pylon Pressure Campaign ir Sheehy* (C-470/16, EU:C:2018:185, 50 punktas).

50 1992 m. lapkričio 24 d. Sprendimas *Poulsen ir Diva Navigation* (C-286/90, EU:C:1992:453, 9 punktas), 2008 m. rugsėjo 3 d. Sprendimas *Kadi ir Al Barakaat International Foundation / Taryba ir Komisija* (C-402/05 P ir C-415/05 P, EU:C:2008:461, 291 punktas), 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *Air Transport Association of America ir kt.* (C-366/10, EU:C:2011:864, 123 punktas) ir 2018 m. liepos 11 d. Sprendimas *Bosphorus Queen Shipping* (C-15/17, EU:C:2018:557, 44 punktas).

51 2011 m. kovo 17 d. Sprendimas *Brussels Hoofdstedelijk Gewest ir kt.* (C-275/09, EU:C:2011:154, 26–28 punktai).

52 Žr. šios išvados 54 punktą.

110. Pagaliau reikėtų priminti ir tai, kad leidimo pratęsimo pripažinimas projektu dar nereikia pareigos atlikti poveikio aplinkai vertinimą. Pagal PAV direktyvą turi būti atliekamas tik tų I ir II prieduose nurodytų tipų projektų, kurie yra susiję su tam tikra rizika aplinkai, poveikio aplinkai vertinimas. Tik šiomis aplinkybėmis turėtų būti svarstoma, ar konkretus pratęsimas yra pakankamai reikšmingas, kad pagrįstų vertinimą.

111. Todėl į pirmąjį klausimą, trečiojo klausimo a punktą, penktojo klausimo a punktą ir pirmąjį dalinį šeštojo klausimo a punkto klausimą reikia atsakyti taip, kad sąvoka „projektas“ pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punktą, kitaip nei pagal ligšiolinę jurisprudenciją, apima elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimą 10 metų.

112. Atsižvelgiant į šią išvadą ir ligšiolinės jurisprudencijos užduotį, būtų galima svarstyti apie atitinkamo sprendimo poveikio ribojimą siekiant apriboti riziką priemonių, kurios buvo įgyvendintos neatlikus poveikio aplinkai vertinimo pasikliaunant ligšioline Teisingumo Teismo jurisprudencija, teisiniam saugumui⁵³. Vis dėlto tik nedaugeliui projektų grėstų rizika, kad bus pateiktas skundas dėl PAV direktyvos pažeidimo, nes pagal Sąjungos teisę nedraudžiama taikyti apskundimo terminų⁵⁴. Be to, dėl abiejų konvencijų ir atitinkamų stebėsenos komitetų išvadų galėtų kilti abejonių, ar pasitikima Teisingumo Teismo jurisprudencija. Todėl nemanau, kad būtina apriboti sprendimo poveikį.

b) Dėl Espo ir Orhuso konvencijų tiesioginio veikimo

113. Tuo atveju, jei Teisingumo Teismas vis dėlto toliau laikytųsi savo jurisprudencijos dėl sąvokos „projektas“ PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkte, kyla klausimas, ar Espo ir Orhuso konvencijos daro tiesioginį poveikį bent jau tų projektų, kurių poveikio aplinkai vertinimą reikia atlikti, apibrėžčiai.

114. Sąjungos ir jos valstybių narių su trečiosiomis valstybėmis sudaryto susitarimo nuostatos veikia tiesiogiai, jei, atsižvelgiant į jų tekstą, taip pat į šio susitarimo tikslą ir pobūdį, kitaip tariant, „rūši ir struktūrą“, jose nustatyta aiški ir tiksli pareiga, kurios vykdymas arba veikimas nepriklauso nuo vėlesnių aktų priėmimo⁵⁵.

115. Toks teisės aktas kaip PAV direktyva neprieštarauja tiesioginiam šių konvencijų taikymui. Jeigu Sąjunga sudaro susitarimus, tokie susitarimai privalomi Sąjungos institucijoms pagal SESV 216 straipsnio 2 dalį; todėl šie susitarimai turi viršenybę Sąjungos aktų atžvilgiu⁵⁶.

116. Vis dėlto nagrinėjamu atveju svarbu ne įvertinti PAV direktyvos veiksmingumą abiejų konvencijų atžvilgiu, o tik remiantis konvencijomis nustatyti sąvokos „projektas“ spragą ir panaikinti ją tiesiogiai remiantis projekto sąvoka konvencijose.

⁵³ Dėl sprendimo poveikio apribojimo žr. 1988 m. vasario 2 d. Sprendimą *Blaizot ir kt.* (24/86, EU:C:1988:43, 28 ir 30 punktai); 2005 m. kovo 15 d. Sprendimą *Bidar* (C-209/03, EU:C:2005:169, 66–69 punktai) ir 2010 m. lapkričio 9 d. Sprendimą *Volker ir Markus Schecke ir Eifert* (C-92/09 ir C-93/09, EU:C:2010:662, 93 punktas).

⁵⁴ 2016 m. lapkričio 17 d. Sprendimas *Stadt Wiener Neustadt* (C-348/15, EU:C:2016:882, 41 ir 42 punktai).

⁵⁵ 1987 m. rugsėjo 30 d. Sprendimas *Demirel* (12/86, EU:C:1987:400, 14 punktas), 2011 m. kovo 8 d. Sprendimas *Lesoochranárske zoskupenie* (C-240/09, EU:C:2011:125, 44 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

⁵⁶ 2006 m. sausio 10 d. Sprendimas *IATA ir ELFAA* (C-344/04, EU:C:2006:10, 35 punktas), 2008 m. birželio 3 d. Sprendimas *The International Association of Independent Tanker Owners ir kt.* (C-308/06, EU:C:2008:312, 42 punktas), 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *Air Transport Association of America ir kt.* (C-366/10, EU:C:2011:864, 50 punktas) ir 2015 m. liepos 16 d. Sprendimas *ClientEarth / Komisija* (C-612/13 P, EU:C:2015:486, 33 punktas).

117. Todėl nekyla klausimo, ar tam, kad būtų atliktas poveikio aplinkai vertinimas, reikia priimti papildomus įgyvendinimo teisės aktus, pavyzdžiui, nustatyti procedūros tvarką. Ši tvarka jau nustatyta PAV direktyvoje ir ją įgyvendinančiuose valstybių narių teisės aktuose. Reikia tik taikyti ją projektams, kuriuos apima abi konvencijos, bet neapima PAV direktyva⁵⁷. Tokį patį reikalavimą Teisingumo Teismas taiko projektams, kurie patenka į Orhuso konvencijos 6 straipsnio 1 dalies b punkto taikymo sritį, t. y. kurie, nepaisant to, kad nėra aiškiai įvardyti konvencijos priede, gali daryti didelį poveikį aplinkai ir todėl turi būti įvertinti⁵⁸.

118. Konvencijų tikslas ir pobūdis netrukdo taikyti jų tiesiogiai.

119. Aplinkosauga yra esminę reikšmę turintis konvencijų reguliavimo dalykas. Orhuso konvencijos 1 straipsnyje ir septintoje konstatuojamojoje dalyje pabrėžiama, kad kiekvienas asmuo turi teisę gyventi tinkamoje jo sveikatai ir gerovei aplinkoje. Septintoje konstatuojamojoje dalyje netgi nustatyta pareiga ir individualiai, ir kartu su kitais saugoti aplinką ir gerinti jos būklę dėl dabartinių ir būsimų kartų gerovės. Dėl šios priežasties Orhuso konvencijos aštuntoje, tryliktoje ir aštuonioliktoje konstatuojamosiose dalyse pabrėžiama būtinybė užtikrinti veiksmingą teisinę apsaugą vykdant aplinkos teisės aktus. Tai turi apimti galimybę remtis tarptautinės teisės aplinkos srityje normomis, kurios, kaip teisė dalyvauti pagal Espo konvenciją, teikia naudą privatiems asmenims.

120. Paaikškinimuose dėl siūlomo tarptautinio aplinkos pakto daroma logiška išvada, kad būtent tarptautinėmis aplinkos apsaugos konvencijomis, kitaip nei vien deklaracijomis, paprastai siekiama įtvirtinti tiesiogiai taikomas teises, kurias galima ginti teisme⁵⁹.

121. Tuo atveju, jei Teisingumo Teismas laikytųsi savo pateikto PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkto sąvokos „projektas“ aiškinimo elektros energijos gamybos atominėse elektrinėse laikotarpio pratęsimo atžvilgiu, siūlau konstatuoti, kad PAV direktyva vis dėlto taikoma tokiam pratęsimui, nes tai yra projektas, kaip ši sąvoka suprantama pagal Espo konvencijos 1 straipsnio 5 punktą ir I priedą ir Orhuso konvencijos 6 straipsnio 1 dalies a punktą ir I priedą.

5. Dėl projekto kokybės atlikus papildomus darbus

122. Galiausiai šeštojo klausimo pirmosios dalies a punkte užsimenama apie kitą galimybę pripažinti projektą pagrindinėje byloje. Tuo atveju, jei pratęsiant leidimą priimamas sprendimas dėl „sutvarkymo plano“, kuris yra susijęs su projekto pakeitimu arba išplėtimu darbais ar įsikišimu, dėl kurių fiziškai keičiama vietovė ir gali būti daromas didelis neigiamas poveikis aplinkai, taip pat turi būti kalbama apie projektą ir sutikimą pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalį⁶⁰.

123. Jeigu toks sutvarkymo planas yra leidimo pratęsimo sąlyga, į ilgesnį nagrinėjamo projekto eksploatavimą ir tiesioginį sutvarkymo poveikį turėtų būti atsižvelgiama ne tik sprendžiant klausimą dėl vertinimo būtinybės, bet ir atliekant patį vertinimą.

124. Taigi, neatsižvelgiant į tai, ar Teisingumo Teismas pritars siūlymams aiškinti PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punktą taip, kad ši nuostata atitiktų tarptautinę teisę, arba tiesiogiai taikyti Espo ir Orhuso konvencijų sąvoką „projektas“, elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimas laikytinas leidimu projektui, kaip jis apibrėžtas 1 straipsnio 2 dalies a punkte, jeigu jis susijęs su leidimu darbams ar įsikišimui, dėl kurių keičiama ar išplečiama įranga.

57 Dėl tiesioginio direktyvų taikymo žr. 2001 m. spalio 18 d. Sprendimą *Gharehveran* (C-441/99, EU:C:2001:551, 41–44 punktai) ir 2018 m. rugsėjo 6 d. Sprendimą *Hampshire* (C-17/17, EU:C:2018:674, 62 punktas).

58 2016 m. lapkričio 8 d. Sprendimas *Lesoochranárske zoskupenie VLK* (C-243/15, EU:C:2016:838, 57 ir 59 punktai) ir 2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimas *Protect Natur-, Arten- und Landschaftsschutz Umweltorganisation* (C-664/15, EU:C:2017:987, 38 ir 39 punktai).

59 *Groupe d'experts pour le Pacte (Fabius ir kt.)*, *Livre blanc vers un Pacte mondial pour l'environnement*, 4.2.1 ir 4.2.2 skirsniai (<http://pactenvironnement.emediaweb.fr/wp-content/uploads/2017/07/Livre-blanc-Pacte-mondial-pour-l'environnement.pdf>).

60 2012 m. balandžio 19 d. Sprendimas *Pro-Braine ir kt.* (C-121/11, EU:C:2012:225, 33 punktas).

125. Praktiškai tai reiškia, kad Konstitucinis Teismas turi išnagrinėti, kaip glaudžiai numatytos nagrinėjamų atominių elektrinių atnaujinimo priemonės susijusios su elektros energijos gamybos laikotarpio pratęsimu, nustatomu įstatyme. Jei darbai yra būtina pratęsimo sąlyga, tai yra vienas projektas⁶¹. Jei priemonės įgyvendinamos tik pritarus pratęsimui, jos neturėtų būti laikomos to paties projekto dalimi.

D. Kiti klausimai dėl PAV direktyvos taikymo

126. Šeštojo klausimo a punkte esančiu antruoju daliniu klausimu siekiama išsiaiškinti, kokiam projekto tipui PAV direktyvos I priede arba II priede turėtų būti priskiriamas elektros energijos gamybos laikotarpio pratęsimas, jei taikoma – kartu su atnaujinimo priemonėmis. Nesant tokio priskyrimo, nėra pareigos atlikti vertinimą. Šeštojo klausimo b punktas susijęs su vertinimo laiku.

1. Priskyrimas PAV direktyvos priedams

127. Tuo atveju, jei Teisingumo Teismas pritars mano siūlomai nuomonei, kad elektros energijos gamybos laikotarpio pratęsimas yra projektas, toks projektas turėtų būti priskirtas PAV direktyvos I priedo 2 punkto b papunkčiui, kuriame nurodytos atominės elektrinės. Tas pats galioėtų tiesiogiai taikant Orhuso ir Espo konvencijų sąvoką „projektas“.

128. Bet jeigu projektui, kaip jis suprantamas pagal PAV direktyvą, turėtų būti pritarta tik siejant jį su atnaujinimo priemonėmis, tai galėtų reikšti esamos atominės elektrinės pakeitimą. Atrodo, Konstitucinis Teismas mano, kad šiuo atveju taikytinas PAV direktyvos II priedo 13 punkto a papunktis. Jame nurodytas abiejuose prieduose išvardytų ir jau įgyvendintų, įgyvendinamų ar leistų įgyvendinti projektų pakeitimas ar išplėtimas, galintis daryti reikšmingą neigiamą poveikį aplinkai. Jų poveikį aplinkai, jei taikoma, reikėtų vertinti pagal 4 straipsnio 2 dalį ir tik tada, kai poveikis aplinkai galėtų būti reikšmingas ir neigiamas.

129. Bet II priedo 13 punkto a papunktis aiškiai netaikomas pakeitimui ar išplėtimui, įtrauktam į I priedą. PAV direktyvos I priedo 24 punkte – Orhuso konvencijos pavyzdžiu⁶² – nurodytas kiekvienas šiame priede išvardytų projektų pakeitimas ar išplėtimas tais atvejais, jei pats toks pakeitimas ar išplėtimas atitinka šiame priede nustatytus ribinius dydžius, jei jie yra nustatyti. Neatsižvelgiant į tai, ar yra nustatyta, kad toks pakeitimas galėtų turėti didelį neigiamą poveikį aplinkai, pagal 4 straipsnio 1 dalį turėtų būti atliekamas jo poveikio aplinkai vertinimas.

130. Nuoroda į ribinius dydžius nereiškia, kad PAV direktyvos I priedo 24 punktas taikytinas tik tokio tipo projektams, kuriems numatyti ribiniai dydžiai. Šioje nuostatoje veikiau numatyta sąlyga ir šios sąlygos išimtis. Sąlyga yra ribinių dydžių atitikimas. Vis dėlto ji taikoma tik tada, kai ribiniai dydžiai apskritai yra nustatyti.

131. Atsižvelgiant į tai, kad komercinėms atominėms elektrinėms ribiniai dydžiai *nenustatyti*, iš esmės turi būti atliekamas kiekvieno tokios įrangos pakeitimo ar išplėtimo poveikio aplinkai vertinimas. Jeigu elektros energijos pramoninės gamybos abiejose atominėse elektrinėse laikotarpio pratęsimas dėl sąsajų su atnaujinimo darbais laikytinas projektu pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punktą, jo poveikio aplinkai vertinimas pagal 4 straipsnio 1 dalį ir I priedo 2 punkto b papunktį ir 24 punktą yra privalomas.

61 Žr. 2004 m. sausio 7 d. Sprendimą *Wells* (C-201/02, EU:C:2004:12, 44–48 punktai).

62 Žr. Komisijos pasiūlymo aiškinamojo memorandumo COM(2000) 0839 *final*, kuris tapo Direktyva 2003/35 (nurodyta 48 išnašoje), 6.2.6 punktą.

132. Galėtų kilti klausimas, ar pareiga atlikti įrangos, kurios ribiniai dydžiai nenustatyti, pakeitimų ar išplėtimų vertinimą neturėtų būti apribota atsižvelgiant į PAV direktyvos tikslą. Ja siekiama užtikrinti, kad būtų atliekamas tų projektų, kurie gali daryti reikšmingą poveikį aplinkai (1 straipsnio 1 dalis), arba tų, kurių reikšmingas poveikis aplinkai yra tikėtinas (2 straipsnio 1 dalis), poveikio aplinkai vertinimas. Yra ir tokių atominų elektrinių pakeitimų, kurie tikrai nedaro jokio poveikio aplinkai. Būtų galima abejoti tokių priemonių poveikio aplinkai vertinimo tikslingumu. Kita vertus, I priedo 24 punktą galima aiškinti ne taip kaip II priedo 13 punkto a papunktį, nes pastaruoju atveju turi būti nustatyta galimybė, kad bus daromas reikšmingas neigiamas poveikis aplinkai, kitaip pirmiau minėta nuostata prarastų savo praktinį veiksmingumą.

133. Galiausiai šiuo atveju akivaizdu, kad elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimas 10 metų kartu su atnaujinimo priemonėmis gali turėti reikšmingą poveikį aplinkai⁶³. Todėl nebūtina spręsti klausimo dėl siauresnio PAV direktyvos I priedo 24 punkto aiškinimo.

134. Todėl, kiek tai susiję su šeštojo klausimo a punkto antruoju daliniu klausimu, reikia konstatuoti, kad pagal PAV direktyvos 4 straipsnio 1 dalį ir I priedo 24 punktą, siejamą su 2 punkto b papunkčiu, privaloma atlikti elektros energijos pramoninės gamybos komercinėse atominėse elektrinėse laikotarpio pratęsimo 10 metų, siejamo su statybinėmis atnaujinimo priemonėmis, kaip atominės elektrinės pakeitimo, poveikio aplinkai vertinimą, jeigu jau pats pratęsimas nėra laikytinas leidimu projektui pagal I priedo 2 punkto b papunktį.

2. Vertinimo laikas

135. Poveikio aplinkai vertinimo laikas galėtų turėti lemiamą reikšmę Konstituciniame Teisme nagrinėjamoje byloje. Jei šis vertinimas turi būti atliekamas tik išduodant leidimą atnaujinimo priemonėms, negalima atmesti galimybės, kad su tuo susijusius klausimus reikėtų aiškintis lygiagrečiai Belgijos Valstybės Taryboje⁶⁴ nagrinėjamoje byloje, susijusioje su šiuo leidimu. Jei poveikio aplinkai vertinimas vis dėlto turėjo būti atliktas iki įstatymo, kuriuo patvirtintas pratęsimas, priėmimo, šis klausimas būtų skirtas Konstituciniam Teismui, nagrinėjančiam įstatymą.

136. Jei nacionalinėje teisėje numatyta kelių etapų procedūra suteikiant leidimą vykdyti planuojamą veiklą, projekto poveikio aplinkai vertinimas iš esmės turi būti atliekamas kuo greičiau, kad būtų nustatytos ir įvertintos visos galimos pasekmės aplinkai⁶⁵. Todėl tais atvejais, kai vienas iš šių etapų yra pagrindinis sprendimas, o kitas – sprendimas dėl įgyvendinimo, kur negalima viršyti pagrindiniame sprendime nustatytų parametrų, galimos šio projekto pasekmės aplinkai turi būti nustatytos ir įvertintos vykdant su pagrindiniu sprendimu susijusią procedūrą⁶⁶.

137. Tiesa, Teisingumo Teismas dėl anksčiau taikytos PAV direktyvos⁶⁷ buvo nusprendęs, kad vertinimas turi būti atliekamas vykdant procedūrą, susijusią su sprendimu dėl įgyvendinimo, jei šios pasekmės negali būti nustatytos iki šios procedūros pradžios⁶⁸. Ši jurisprudencija galėtų būti suprantama taip, kad nagrinėjamoje byloje turi būti atliekamas tik susitarimo dėl atnaujinimo priemonių ar net vėlesnių statybos leidimų poveikio aplinkai vertinimas, nes tik šie sprendimai leidžia tiksliai ir galutinai nustatyti poveikį aplinkai.

63 Žr. šios išvados 86 punktą.

64 Prašymo priimti prejudicinį sprendimą B.9.2 skirsnis.

65 2004 m. sausio 7 d. Sprendimas *Wells* (C-201/02, EU:C:2004:12, 53 punktas), 2008 m. vasario 28 d. Sprendimas *Abraham ir kt.* (C-2/07, EU:C:2008:133, 26 punktas) ir 2011 m. kovo 17 d. Sprendimas *Brussels Hoofdstedelijk Gewest ir kt.* (C-275/09, EU:C:2011:154, 33 punktas).

66 2004 m. sausio 7 d. Sprendimas *Wells* (C-201/02, EU:C:2004:12, 52 punktas) ir 2008 m. vasario 28 d. Sprendimas *Abraham ir kt.* (C-2/07, EU:C:2008:133, 26 punktas).

67 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyva 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 175, 1985, p. 40; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 248).

68 2004 m. sausio 7 d. Sprendimas *Wells* (C-201/02, EU:C:2004:12, 52 punktas) ir 2008 m. vasario 28 d. Sprendimas *Abraham ir kt.* (C-2/07, EU:C:2008:133, 26 punktas).

138. Vis dėlto neilgai trukus po šios jurisprudencijos suformavimo buvo atlikti PAV direktyvos pakeitimai Direktyva 2003/35, įgyvendinant Orhuso konvenciją PAV direktyvos 6 straipsnio 4 dalyje buvo nustatyta, kad visuomenės dalyvavimas turi būti užtikrintas, kol visos pasirinkimo galimybės yra atviros prieš priimant sprendimą dėl leidimo suteikimo. Kai teisės aktų leidėjas jau yra priėmęs sprendimą pratęsti elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpį, visos pasirinkimo galimybės prieš išduodant leidimą atskiroms atnaujinimo priemonėms nebėra atviros.

139. Todėl jau pats sprendimas pratęsti elektros energijos pramoninės gamybos tam tikrose atominėse elektrinėse laikotarpį turi būti parengtas taip, kad būtų tinkamai atsižvelgta į jų poveikį aplinkai.

140. Priešingu atveju galėtų būti neatsižvelgta į poveikį aplinkai priimant svarbesnį pagrindinį sprendimą. Beje, Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyvoje iliustruojama galimybė įvertinti poveikį aplinkai, kol dar nėra žinoma išsami vėlesnių projektų informacija.

141. Todėl būtinybė dėl atominės elektrinės „Doel 1“ priimti administracinį teisės aktą, kuriuo įgyvendinamas 2015 m. birželio 28 d. įstatymas ir kurio nėra priimta dėl atominės elektrinės „Doel 2“, nelemia skirtumų atsakant į klausimus dėl PAV direktyvos ir abiejų konvencijų.

142. Todėl į šeštojo klausimo b punktą reikia atsakyti taip, kad priimant sprendimą dėl elektros energijos pramoninės gamybos tam tikrose atominėse elektrinėse laikotarpio pratęsimo, kuris yra susijęs su statybinėmis atnaujinimo priemonėmis, būtina kuo anksčiau užtikrinti visuomenės dalyvavimą pagal PAV direktyvos 6 straipsnio 4 dalį, kol dar yra atviros visos pasirinkimo galimybės, t. y. prieš nusprendžiant pratęsti laikotarpį.

E. Nukrypimas nuo pareigos atlikti vertinimą dėl elektros energijos tiekimo saugumo ir teisinio tikrumo

143. Konstitucinio Teismo trečiojo klausimo c punktas, penktojo klausimo c punktas, šeštojo klausimo d punktas ir devintasis klausimas susiję su galimybe nukrypti nuo pareigos atlikti poveikio aplinkai vertinimą dėl elektros energijos tiekimo saugumo arba teisinio tikrumo.

1. Nukrypimas dėl konkrečiu atveju leidžiančios nukrypti PAV direktyvos nuostatos

144. Šeštojo klausimo d punktu Konstitucinis Teismas siekia išsiaiškinti, ar pagal PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalį leidžiama nukrypti nuo pareigos įvertinti poveikį aplinkai pratęsiant elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpį dėl įpareigojančių viešojo intereso priežasčių, susijusių su šalies elektros energijos tiekimo saugumu.

145. PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad valstybės narės gali išimtiniais atvejais, nepažeisdamos 7 straipsnio, netaikyti šios direktyvos nuostatų konkrečioms projektams ar jų dalims.

146. Kaip pažymėjo pats Konstitucinis Teismas, galima neatlikti poveikio aplinkai vertinimo šalies viduje, bet ne 7 straipsnyje reglamentuojamo tarpvalstybinio vertinimo. Ankstesnės redakcijos PAV direktyvoje⁶⁹ tokios išlygos dėl tarpvalstybinio poveikio aplinkai vertinimo dar nebuvo. Šia išlyga Taryba papildė Direktyvą 97/11/EB⁷⁰, siekdama užtikrinti, kad išimtį numatanti taisyklė nedarytų įtakos griežtesniems tarpvalstybinės konsultacijos procedūros reikalavimams pagal 7 straipsnį⁷¹, kurie pagal Direktyvos 97/11 12 ir 13 konstatuojamąsias dalis nustatyti remiantis Espo konvencija.

⁶⁹ 1985 m. birželio 27 d. Tarybos direktyva 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 175, 1985, p. 40; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 248).

⁷⁰ 1997 m. kovo 3 d. Tarybos direktyva, iš dalies keičianti Direktyvą 85/337/EEB dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 73, 1997, p. 5; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 3 t., p. 151).

⁷¹ Bendroji pozicija (EB) Nr. 40/96 (OL C 248, 1996, p. 75 (88)).

147. Be to, 2 straipsnio 4 dalies a–c punktuose nustatyti kiti reikalavimai, kurių valstybė narė privalo laikytis, jei nori remtis šia išimtimi.

148. Visų pirma ji turi apsvarstyti, ar būtų tinkama kita vertinimo forma (a punktas), taip pat supažindinti suinteresuotą visuomenę su informacija, gauta naudojant kitas a punkte nurodytas vertinimo formas, su informacija apie sprendimu suteiktą išimtį – procedūros netaikymą ir netaikymo motyvus (b punktas). Be to, valstybė narė turi informuoti Komisiją (c punktas).

149. Šios sąlygos pirmiausia turi būti įvykdytos formaliai, t. y. kompetentingos įstaigos turi apsvarstyti, kaip numatyta a punkte, ir tuomet imtis minėtos „kitos vertinimo formos“, taip pat supažindinti suinteresuotą visuomenę su nurodyta informacija ir informuoti Komisiją.

150. Tačiau tai nėra vien formalumai. Pagal savo pobūdį šiais reikalavimais veikiau siekiama kuo geriau įgyvendinti PAV direktyvos tikslus remiantis kitokia vertinimo forma.

151. Kaip matyti visų pirma iš PAV direktyvos anglų ir prancūzų kalbinių versijų 23 konstatuojamosios dalies, taip pat 2 straipsnio 4 dalies a punkto, pavyzdžiui, anglų ir prancūzų kalbinių versijų, vietoje poveikio aplinkai vertinimo leidžiama taikyti kitą vertinimo formą, kai tai yra tinkama. Šią sąlygą suprantu taip, kad turi būti labai svarbių priežasčių, dėl kurių vertinimas pagal PAV direktyvą būtų negalimas. Šiuo požiūriu svarbus ne tik elektros energijos tiekimo saugumas, bet ir siekis išvengti teisinio netikrumo, apie kurį užsimenama devintajame klausime. Jeigu, kaip galima yra pagrindinėje byloje, dėl tarpvalstybinio poveikio aplinkai būtina atlikti tarpvalstybinį poveikio aplinkai vertinimą pagal 7 straipsnį, kurio negali būti atsisakyta, atrodo mažai tikėtina, kad gali atsirasti priežasčių, tokiais atvejais prieštaraujančių poveikio aplinkai vertinimui šalies viduje.

152. Taip pat reikėtų pažymėti, kad laiku neatliktas poveikio aplinkai vertinimas paprastai neturėtų leisti pateisinti PAV direktyvos netaikymo. Tiesa, Belgija užsimena apie trumpalaikes problemas kitose elektrinėse. Bet iš esmės elektros energijos poreikis galėjo būti prognozuojamas ilgalaikėje perspektyvoje, todėl buvo galima laiku imtis reikiamų priemonių. Be to, negalima *a priori* atmesti galimybės, kad Belgijos elektros energijos poreikis bent laikinai galėjo būti patenkintas ją tiekiant iš kitų valstybių narių.

153. Apibendrinant darytina išvada, kad PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalimi suteikiama galimybė dėl įpareigojančių viešojo intereso priežasčių, susijusių su šalies elektros energijos tiekimo saugumu, ir (arba) siekiant išvengti teisinio netikrumo netaikyti elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio atominėje elektrinėje pratęsimui pareigos įvertinti poveikį aplinkai, jeigu yra tinkama kita vertinimo forma, o suinteresuota visuomenė ir Komisija informuotos pagal 2 straipsnio 4 dalies b ir c punktus. Tačiau 2 straipsnio 4 dalyje draudžiama atsisakyti tarpvalstybinio poveikio aplinkai vertinimo pagal 7 straipsnį.

2. Nukrypimas nuo Espo konvencijos

154. Atsižvelgiant į tai, kad pagal PAV direktyvą draudžiama atsisakyti tarpvalstybinio poveikio aplinkai vertinimo, į trečiojo klausimo c punkto klausimą, ar leidžiama nukrypti pagal Espo konvenciją, atsakyti nereikia.

3. Nukrypimas nuo Orhuso konvencijos

155. Kita vertus, iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad pagal PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalį leidžiama netaikyti poveikio aplinkai vertinimo platesne apimtimi, nei leidžiama nukrypti nuo Orhuso konvencijos 6 straipsnio nuostatų dėl visuomenės dalyvavimo. Toks prieštaravimas taip pat galėtų reikšti šios konvencijos įgyvendinimo Sąjungos teisėje spragą.

156. Orhuso konvencijoje nėra numatyta išimties, grindžiamos elektros energijos tiekimo saugumu ir teisiniu tikrumu; vienintelė išimtis pagal 6 straipsnio 1 dalies c punktą numatyta krašto apsaugai, bet šiuo atveju ji netaikytina. Taip pat šiuo atveju nereikšmingi Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 54–64 straipsniai dėl sutarčių nutraukimo ar jų galiojimo sustabdymo.

157. Tiesa, kaip pateisinanti tarptautinių įsipareigojimų nesilaikymą pagal paprotinę teisę pripažįstama nepaprastoji padėtis (*state of necessity*)⁷², bet tik laikantis labai griežtų sąlygų. Tarptautinės teisės komisija kodifikavo šią normą taip, kad nesilaikymas turi būti vienintelė galimybė valstybei apsaugoti esminį interesą nuo rimto ir tiesiogiai gresiančio pavojaus⁷³. Šias sąlygas taip pat taiko TTT⁷⁴.

158. Neatmestina, kad tiekimo saugumui ar teisiniam tikrumui kylanti rizika galėtų būti pripažinta rimtu ir tiesiogiai gresiančiu pavojumi esminiam Belgijos interesui. Vis dėlto taip pat turi būti įrodyta, kad Orhuso konvencijoje nustatytų pareigų nesilaikymas buvo vienintelė galimybė pašalinti šią grėsmę.

159. Todėl šiomis aplinkybėmis taip pat reikėtų apsvarstyti, ar nebuvo galimybės laiku užtikrinti visuomenės dalyvavimą ir poveikio aplinkai vertinimą.

160. Taigi, elektros energijos tiekimo šalyje saugumas ir teisinio netikrumo vengimas nėra įpareigojanti viešojo intereso priežastis, kuri leistų nukrypti nuo Orhuso konvencijos ir (arba) sustabdyti jos taikymą, jei buvo įmanoma laiku imtis reikiamų priemonių tam, kad būtų laikomasi konvencijos.

4. Pasekmės dėl nukrypimo galimybės pagal PAV direktyvą aiškinimo

161. Taigi, iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad PAV direktyva leidžia nukrypimą, kurio galimai neleidžia Orhuso konvencija.

162. Tam, kad būtų išvengta tokio prieštaravimo, į PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalies aiškinimą turi būti įtraukti nepaprastosios padėties reikalavimai pagal tarptautinę teisę. Šiuo tikslu svarstytina, kaip numatyta PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalies a punkte, ar tinkama kita vertinimo forma. Todėl apie tinkamumą gali būti teigiama tik tada, kai taip pat tenkinamos nepaprastosios padėties sąlygos pagal tarptautinę teisę.

163. Taigi, į trečiojo klausimo c punktą, penktojo klausimo c punktą, šeštojo klausimo d punktą ir devintąjį klausimą turi būti atsakyta taip, kad PAV direktyvos 2 straipsnio 4 dalimi suteikiama galimybė netaikyti elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimui pareigos įvertinti poveikį aplinkai, jeigu tam, kad būtų pašalinta rimta ir tiesioginė grėsmė atitinkamos valstybės narės esminiam interesui, pavyzdžiui, elektros energijos tiekimo saugumui arba teisiniam tikrumui, būtina kita vertinimo forma, o suinteresuota visuomenė ir Komisija informuotos pagal 2 straipsnio 4 dalies b ir c punktus. Tačiau 2 straipsnio 4 dalyje draudžiama atsisakyti tarpvalstybinio poveikio aplinkai vertinimo pagal 7 straipsnį.

72 1997 m. rugsėjo 25 d. TTT sprendimas *Gabcikovo-Nagymaros Project (Vengrija prieš Slovakiją)*, I.C.J. Reports 1997, p. 7, 51 punktas.

73 Projekto dėl valstybių atsakomybės už tarptautinės teisės pažeidimus 25 straipsnio 1 dalies a punktas (Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos penkiasdešimt šeštoji sesija, VII skirsnis, p. 530 (<http://www.un.org/Depts/german/gv-56/band1/56bd-6.pdf>)).

74 1997 m. rugsėjo 25 d. TTT sprendimas *Gabcikovo-Nagymaros Project (Vengrija prieš Slovakiją)*, I.C.J. Reports 1997, p. 7, 52 punktas.

F. Dėl aštuntojo klausimo. Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 ir 4 dalys

1. Dėl aštuntojo klausimo a punkto. Sąvoka „projektas“ Buveinių direktyvoje

164. Aštuntojo klausimo a punktu Konstitucinis Teismas siekia išsiaiškinti, ar Buveinių direktyvos 6 straipsnis taikytinas elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimui.

165. Pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį bet kokiems planams ir projektams, tiesiogiai nesusijusiems arba nebūtinai teritorijos tvarkymui, bet galintiems ją reikšmingai paveikti individualiai arba kartu su kitais planais arba projektais, turi būti atliekamas jų galimo poveikio teritorijai įvertinimas, atsižvelgiant į teritorijos išsaugojimo tikslus. Jei toks įvertinimas būtinas, jis apimtų visuomenės dalyvavimą pagal Orhuso konvencijos 6 straipsnį⁷⁵.

166. Taigi, visų pirma reikia išsiaiškinti, ar elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimas yra planas arba projektas, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.

167. Tiesa, Buveinių direktyvoje projekto sąvoka nėra apibrėžta. Vis dėlto Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkte pateikta projekto sąvoka yra tinkama apibrėžiant plano ar projekto sąvokas Buveinių direktyvoje, kuria, kaip ir PAV direktyva, siekiama, kad veiksmai, galintys sukelti žalą aplinkai, nebūtų patvirtinti be išankstinio jų galimo poveikio aplinkai įvertinimo⁷⁶.

168. Vis dėlto negalima dėti lygybės ženklo tarp projekto sąvokų abiejose direktyvose vien todėl, kad įvertinimas pagal Buveinių direktyvą yra neatsiejamas nuo leidimo planams ir projektams, kurie gali reikšmingai paveikti saugomas teritorijas, gavimo sąlygų. Kompetentingos institucijos turi teisę pritarti planui arba projektui tik su sąlyga, kad poveikio teritorijai vertinime yra pateikti išsamūs, tikslūs ir galutiniai duomenys ir išvados, galintys išsklaidyti moksliniu požiūriu pagrįstas abejones dėl numatytų darbų, kurie gali reikšmingai paveikti atitinkamą saugomą teritoriją, poveikio⁷⁷. Kitaip yra PAV direktyvoje, kurioje nekeliamas materialinių teisinių projekto leidimo reikalavimų⁷⁸.

169. Todėl Teisingumo Teismo išvadą dėl PAV direktyvos projekto sąvokos ryšio su Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalimi suprantu taip, kad bent jau projektai pagal šią apibrėžtį taip pat yra projektai pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį. Vis dėlto manau, kad Buveinių direktyvos sąvoka „projektas“ tuo nėra galutinai atskirta⁷⁹.

170. Todėl, jei Teisingumo Teismas pritars mano nuomonei ir laikys pratęsimą projektu, kaip tai suprantama pagal PAV direktyvą, arba jei Konstitucinis Teismas padarys išvadą, kad pratęsimas kartu su atnaujinimo priemonėmis sudaro vieną projektą, tai taip pat reikš projektą pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį. Vis dėlto net ir nesant projekto pagal PAV direktyvą nedraudžiama taikyti Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies.

⁷⁵ 2016 m. lapkričio 8 d. Sprendimas *Lesoochranárske zoskupenie VLK* (C-243/15, EU:C:2016:838, 46 ir 49 punktai).

⁷⁶ 2004 m. rugsėjo 7 d. Sprendimas *Waddenvereniging ir Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:482, 26 punktas) ir 2010 m. sausio 14 d. Sprendimas *Stadt Papenburg* (C-226/08, EU:C:2010:10, 38 punktas). Šiek tiek kitokia formuluotė pateikta 2014 m. liepos 17 d. Sprendime *Komisija / Graikija* (C-600/12, nepaskelbtas Rink., EU:C:2014:2086, 75 punktas).

⁷⁷ 2013 m. balandžio 11 d. Sprendimas *Sweetman ir kt.* (C-258/11, EU:C:2013:220, 44 punktas), 2016 m. liepos 21 d. Sprendimas *Orleans ir kt.* (C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 50 punktas) ir 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Belovežo giria)* (C-441/17, EU:C:2018:255, 114 punktas).

⁷⁸ 2007 m. gruodžio 13 d. Sprendimas *Komisija / Airija* (C-418/04, EU:C:2007:780, 231 punktas) ir 2013 m. kovo 14 d. Sprendimas *Leth* (C-420/11, EU:C:2013:166, 46 punktas).

⁷⁹ Žr. 2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimą *Coöperatie Mobilisation for the Environment ir kt.* (C-293/17 ir C-294/17, EU:C:2018:882, 65 ir 66 punktai) ir mano išvadas, pateiktas byloje *Waddenvereniging ir Vogelbeschermingsvereniging* (C-127/02, EU:C:2004:60, 31 punktas) ir sujungtose bylose *Coöperatie Mobilisation for the Environment ir kt.* (C-293/17 ir C-294/17, EU:C:2018:622, 114–118 punktai).

171. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas taip pat yra pabrėžęs, jog negalima netaikyti pareigos atlikti tam tikrų kategorijų projektų, įgyvendinamų remiantis kriterijais, kurie negali užtikrinti, kad šie projektai reikšmingai nepaveiks saugomų teritorijų, vertinimą⁸⁰. Toliau nagrinėdamas įvairias nacionalinėje teisėje numatytas išimtis jis konkrečiai nevertino, ar ši pareiga taikoma ir projektams, kaip jie suprantami pagal PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punktą. Veikia viena galimybė, kad saugomos teritorijos bus reikšmingai paveiktos, pakako konstatuoti, kad nagrinėjamai veiklai išimtis negali būti taikomos⁸¹.

172. Atitinkamai projekto apibrėžtimi PAV direktyvos 1 straipsnio 2 dalies a punkte nėra galutinai atskiriama projekto sąvoka pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį. Veikia lemiamą reikšmę turi tai, ar atitinkama veikla gali reikšmingai paveikti saugomą teritoriją.

173. Todėl visų pirma liekanti grėsmė, kad vienoje iš elektrinių įvykus pavojingai avarijai bus reikšmingai paveiktos saugomos teritorijos, leidžia laikyti veiklą projektu pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį. Be to, veikiant aušinimui, visų pirma galėtų būti daromas neigiamas poveikis žuvims ir apskritaziomeniams⁸², dėl kurių tiek Belgija, tiek Nyderlandai saugo Šeldę. Remiantis turima informacija, neatmestina, kad galimas ir kitoks neigiamas poveikis.

174. Taigi, į aštuntojo klausimo a punktą reikia atsakyti taip, kad elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimas laikytinas projektu pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį ir tuo atveju, kai toks pratęsimas nėra projektas, kaip jis suprantamas pagal PAV direktyvą, nei kaip toks, nei dėl savo sąsajos su įrangos atnaujinimo darbais.

2. Dėl aštuntojo klausimo b punkto. Teisės aktų leidybos procese priimtas aktas

175. Aštuntojo klausimo b punktas susijęs su aplinkybe, kad elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimas nustatytas teisės aktų leidybos procese priimtu aktu.

176. Vis dėlto tai nekelia abejonių dėl Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies taikymo. Ši nuostata turi būti aiškinama taip, kad ja neleidžiama nacionalinei institucijai, net jeigu ji būtų įstatymų leidėja, tvirtinti plano ar projekto neįsitikinus, kad jis nepakenks atitinkamos teritorijos vientisumui⁸³.

3. Dėl aštuntojo klausimo c punkto. „Doel 1“ ir „Doel 2“

177. Iš atsakymo į aštuntojo klausimo b punktą darytina tokia išvada dėl aštuntojo klausimo c punkto: atsakymai į a ir b punktų klausimus dėl abiejų atominių elektrinių –, „Doel 1“ ir „Doel 2“ – neturi skirtis.

4. Dėl aštuntojo klausimo d punkto. Tiekimo saugumo išimtis

178. Galiausiai Konstitucinis Teismas aštuntojo klausimo d punkte teiraujasi, ar pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį leidžiama atidėti elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje pabaigą dėl elektros energijos tiekimo saugumo.

⁸⁰ 2006 m. sausio 10 d. Sprendimas *Komisija / Vokietija* (C-98/03, EU:C:2006:3, 41 punktas). Taip pat žr. 2011 m. gegužės 26 d. Sprendimą *Komisija / Belgija* (C-538/09, EU:C:2011:349, 41 punktas).

⁸¹ 2006 m. sausio 10 d. Sprendimas *Komisija / Vokietija* (C-98/03, EU:C:2006:3, 42–44 punktai). Dabar taip pat žr. 2018 m. lapkričio 7 d. Sprendimą *Coöperatie Mobilisation for the Environment ir kt.* (C-293/17 ir C-294/17, EU:C:2018:882, 67 punktas).

⁸² Žr. 2017 m. balandžio 26 d. Sprendimą *Komisija / Vokietija (Moorburg)* (C-142/16, EU:C:2017:301, 30 punktas).

⁸³ 2012 m. vasario 16 d. Sprendimas *Solvay ir kt.* (C-182/10, EU:C:2012:82, 69 ir 70 punktai) ir 2012 m. rugsėjo 11 d. Sprendimas *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitolookarnanias ir kt.* (C-43/10, EU:C:2012:560, 100 punktas).

179. Pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies pirmą pastraipą valstybė narė imasi visų kompensacinių priemonių, būtinų bendram tinklo „Natura 2000“ vientisumui apsaugoti, jei, nepaisant poveikio teritorijai neigiamo įvertinimo ir nesant kitų alternatyvių sprendimų, šis planas ar projektas vis dėlto privalo būti įgyvendintas dėl įpareigojančių viršesnio viešojo intereso priežasčių, tarp jų ir socialinio ar ekonominio pobūdžio.

a) Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies taikymo sąlygos

180. Taigi, šis klausimas grindžiamas prielaida, kad poveikis teritorijai buvo įvertintas neigiamai. Jei projekto poveikis būtų buvęs įvertintas teigiamai, jam galėjo būti pritarta pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalies antrą sakinį.

181. Be to, Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalis, kaip nuo šio 6 straipsnio 3 dalies antrame sakinyje nustatyto leidimo kriterijaus leidžianti nukrypti nuostata, turi būti aiškinama siaurai ir taikoma tik ištyrus plano ar projekto poveikį pagal direktyvos 6 straipsnio 3 dalį⁸⁴. To poveikio žinojimas, atsižvelgiant į su nagrinėjama teritorija susijusius apsaugos tikslus, yra būtina išankstinė sąlyga norint taikyti minėtos direktyvos 6 straipsnio 4 dalį, nes, nesant šių duomenų, jokia šios nukrypti leidžiančios nuostatos taikymo sąlyga negali būti vertinama. Nagrinėjant galimas įpareigojančias viršesnio viešojo intereso priežastis ir tai, ar yra ne tokių žalingų alternatyvų, iš tiesų reikalaujama palyginti tai su žala, kuri būtų padaryta minėtai teritorijai vykdant atitinkamą planą ar projektą. Be to, reikia tiksliai nustatyti atitinkamai vietai daromą žalą, kad būtų galima apibrėžti, kokių kompensacinių priemonių gali prireikti⁸⁵.

182. Todėl Konstitucinis Teismas pirmiausia turi nustatyti, ar įvairūs tyrimai ir klausymai, vykdyti priimant įstatymą dėl elektros energijos pramoninės gamybos abiejose atominėse elektrinėse laikotarpio pratęsimo, atitinka poveikio vertinimo pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 3 dalį reikalavimus.

183. Jei būtini vertinimai atlikti, galima nustatyti, ar elektros energijos tiekimo saugumas, atsižvelgiant į neigiamą poveikį saugomoms teritorijoms, yra įpareigojanti viršesnio viešojo intereso priežastis.

b) Elektros energijos tiekimo saugumas

184. Viešasis interesas užtikrinti energijos tiekimo saugumą pagal SESV 194 straipsnio 1 dalies b punktą yra vienas iš Sąjungos energetikos politikos tikslų. Be to, pagal SESV 194 straipsnio 2 dalį valstybės narės iš esmės turi teisę pasirinkti iš skirtingų energijos šaltinių ir nustatyti bendrą energijos tiekimo struktūrą.

185. Atitinkamai Teisingumo Teismas kapitalo judėjimo laisvės taikymo srityje, be kita ko, kiek tai susiję su įmonėmis, veikiančiomis naftos, telekomunikacijų ir elektros sektoriuose, pripažino, kad tikslas užtikrinti aprūpinimo tokiais produktais ar tokių paslaugų teikimo nagrinėjamos valstybės narės teritorijoje saugumą esant krizei gali būti visuomenės saugumo priežastis ir todėl gali pateisinti galimą laisvo kapitalo judėjimo ribojimą⁸⁶.

⁸⁴ 2016 m. liepos 21 d. Sprendimas *Orleans ir kt.* (C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 60 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Belovežo giria)* (C-441/17, EU:C:2018:255, 189 punktas).

⁸⁵ 2016 m. liepos 21 d. Sprendimas *Orleans ir kt.* (C-387/15 ir C-388/15, EU:C:2016:583, 61 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimas *Komisija / Lenkija (Belovežo giria)* (C-441/17, EU:C:2018:255, 191 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

⁸⁶ 2003 m. gegužės 13 d. Sprendimas *Komisija / Ispanija* (C-463/00, EU:C:2003:272, 71 punktas) ir 2009 m. kovo 26 d. Sprendimas *Komisija / Italija* (C-326/07, EU:C:2009:193, 69 punktas).

186. Tiesa, visuomenės saugumu gali būti remiamasi tik siekiant užtikrinti minimalų aprūpinimą⁸⁷. Visuomenės saugumo reikalavimai, ypač kaip leidimas nukrypti nuo pagrindinio laisvo kapitalo judėjimo principo, turi būti suprantami siaurai, t. y. taip, kad kiekviena valstybė narė negali vienašališkai (be Sąjungos institucijų kontrolės) nustatyti jų apimtys. Taigi visuomenės saugumu galima remtis tik jei kyla reali ir pakankamai didelė grėsmė pagrindiniam visuomenės interesui⁸⁸.

187. Tokie svarstymai iš esmės taip pat turėtų būti taikomi Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 daliai. Vis dėlto reikia pažymėti, kad ši nuostata, kitaip nei laisvo kapitalo judėjimo išimtys pagal SESV 65 straipsnio 1 dalį, aiškiai taikoma ir ekonominio ar socialinio pobūdžio priežastims.

188. Tai reiškia, kad įpareigojanti viršesnio viešojo intereso priežastis gali būti ne tik minimalus aprūpinimas, bet ir apskritai paklausai patenkinti pakankamas aprūpinimas. Tačiau visuomenės saugumu gali būti remiamasi tik siekiant užtikrinti minimalų aprūpinimą.

189. Šis skirtumas tarp bendrojo intereso užtikrinti elektros energijos tiekimo saugumą ir ypatingo intereso užtikrinti minimalų aprūpinimą svarbus visų pirma todėl, kad pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies antrą pastraipą vieninteliai argumentai, kuriuos galima pateikti, yra susiję su žmonių sveikata ar sauga ir su labai svarbiomis aplinkai palankiomis pasekmėmis, kai atitinkamoje teritorijoje yra prioritetingas natūralių buveinių tipas ir (arba) prioritetinga rūšis. Kitomis įpareigojančiomis viršesnio viešojo intereso priežastimis gali būti remiamasi tik vadovaujantis Komisijos pateikta nuomone.

190. Dėl šios nuostatos Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad tiekimo saugumas energetikos srityje konkrečiu aprūpinimo anglimis atveju nepatenka į Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies antros pastraipos taikymo sritį⁸⁹. Kaip suprantu, tai reiškia, kad Teisingumo Teismas išreiškė savo poziciją tik dėl tiekimo saugumo bendrojo intereso, kuris nesiekia intereso užtikrinti visuomenės saugumą lygmenis.

191. Kaip jau minėta, įvairiose Konstitucinio Teismo nurodytose saugomose teritorijose yra prioritetingų buveinių⁹⁰ ir negalima *a priori* atmesti galimybės, kad elektrinės gali daryti joms neigiamą poveikį. Vien dėl šios priežasties Konstitucinis Teismas turi išnagrinėti, ar abiejų ginčijamų atominių elektrinių veikla skirta vien bendrajam tiekimo saugumo interesui, ar yra net būtina siekiant užtikrinti minimalų aprūpinimą. Pirmuoju atveju Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies taikymo sąlyga yra Komisijos nuomonė.

192. Toks vertinimas reikalingas taip pat todėl, kad gali būti keliami skirtingi alternatyvių sprendimų nebuvimo reikalavimai atsižvelgiant į tai, ar turėtų būti remiamasi svarbesniu interesu užtikrinti minimalų aprūpinimą, ar mažiau svarbiu tiekimo saugumo bendrojo interesu.

193. Atrodo pagrįsta, kai valstybė narė siekia užtikrinti minimalų aprūpinimą savo valstybės teritorijoje⁹¹. Kita vertus, nėra nepriimtina atkreipti valstybių narių dėmesį į galimybę importuoti elektros energiją siekiant patenkinti bendrąjį tiekimo saugumo interesą⁹².

87 1984 m. liepos 10 d. Sprendimas *Campus Oil ir kt.* (72/83, EU:C:1984:256, 35 ir 47 punktai) ir 2002 m. birželio 4 d. Sprendimas *Komisija / Prancūzija* (C-483/99, EU:C:2002:327, 47 punktas) ir 2002 m. birželio 4 d. Sprendimas *Komisija / Belgija* (C-503/99, EU:C:2002:328, 46 punktas).

88 2000 m. kovo 14 d. Sprendimas *Église de scientologie* (C-54/99, EU:C:2000:124, 17 punktas), 2002 m. birželio 4 d. Sprendimas *Komisija / Prancūzija* (C-483/99, EU:C:2002:327, 48 punktas) ir 2002 m. birželio 4 d. Sprendimas *Komisija / Belgija* (C-503/99, EU:C:2002:328, 47 punktas).

89 2011 m. lapkričio 24 d. Sprendimas *Komisija / Ispanija (Alto Sil / Ispanijos rudasis lokys)* (C-404/09, EU:C:2011:768, 193 ir 195 punktai). Taip pat žr. 2004 m. balandžio 24 d. Komisijos nuomonę pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalį dėl kasyklos *Prosper Haniel* (http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/prosper_haniel_de.pdf).

90 Žr. šios išvados 25 punktą.

91 Žr. šio sprendimo 86 ir 87 išnašose minimus sprendimus.

92 Šiuo klausimu žr. visų pirma 2017 m. gruodžio 20 d. Sprendimą *Eni ir kt.* (C-226/16, EU:C:2017:1005, 45 punktas) ir 2018 m. kovo 20 d. Sprendimą *Komisija / Austrija* (C-187/16, EU:C:2018:194, 87 punktas).

c) *Tarpinė išvada*

194. Taigi, į aštuntojo klausimo d punktą reikia atsakyti taip, kad viešasis interesas užtikrinti minimalų aprūpinimą elektra yra grindžiamas visuomenės saugumu pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies antrą pastraipą, o minimalų aprūpinimą viršijantis viešasis elektros energijos tiekimo saugumo interesas laikytinas ekonominio pobūdžio priežastimi, kaip tai suprantama pagal Buveinių direktyvos 6 straipsnio 4 dalies pirmą pastraipą.

G. Dėl to, ar turi būti paliekami galioti Įstatymo dėl atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimo padariniai

195. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, yra pagrindo teigti, kad priimant įstatymą dėl atominių elektrinių „Doel 1“ ir „Doel 2“ elektros energijos pramoninės gamybos laikotarpio pratęsimo buvo pažeistos šioje išvadoje išnagrinėtos nuostatos ir kad tai negali būti pateisinama elektros energijos tiekimo saugumu arba teisiniu tikrumu. Vis dėlto, mano nuomone, šiuo atveju yra galimybė palikti galioti minėto įstatymo padarinius. Tai gali būti grindžiama Teisingumo Teismo jurisprudencija, susijusia su tolesniu priemonių, kurios buvo priimtose pažeidžiant Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyvą, taikymu.

1. Dėl jurisprudencijos Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyvos taikymo srityje

196. Teisingumo Teismas Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyvos taikymo srityje yra nusprendęs, kad gali būti atsižvelgiama į įpareigojančius viešuosius interesus, siejamus su priemonių poveikio aplinkai vertinimo taisyklių procedūrinių pažeidimų pasekmėmis. Taip yra todėl, kad Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyvoje taip pat, kaip Espo ir Orhuso konvencijose, PAV direktyvoje ir Buveinių direktyvoje, nėra nuostatų dėl tokių pasekmių⁹³.

197. Todėl procesinės taisyklės, taikomos ieškiniams dėl pažeistos pareigos prieš priimant sprendimą dėl tam tikros veiklos atlikti poveikio aplinkai vertinimą, su sąlyga, kad bus atsižvelgiama į lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus, nustatomos valstybių narių proceso teisėje⁹⁴.

198. Veiksmingumo principo reikalavimai šiuo atveju išplaukia iš valstybių narių pareigos vadovaujantis ESS 4 straipsnio 3 dalyje nustatytu lojalaus bendradarbiavimo principu panaikinti neteisėtas Sąjungos teisės pažeidimo pasekmes⁹⁵. Todėl tokias bylas nagrinėjantys teismai, remdamiesi nacionaline teise, šiuo klausimu turi priimti priemones dėl sprendimo, kuris buvo priimtas nesilaikant pareigos atlikti poveikio aplinkai vertinimą, sustabdymo arba panaikinimo⁹⁶. Būtų nesilaikoma nuostatos dėl poveikio aplinkai vertinimo pagrindinio tikslo, jeigu ši klausimą nagrinėjantys teismai, remdamiesi tokiais ieškiniais ir laikydamiesi procesinio autonomiškumo, nepriimtų nacionalinėje teisėje numatytų priemonių, kurios galėtų sukliudyti įgyvendinti tokią veiklą neatlikus poveikio aplinkai vertinimo⁹⁷.

93 Dėl PAV direktyvos žr. 2017 m. liepos 26 d. Sprendimą *Comune di Corridonia ir kt.* (C-196/16 ir C-197/16, EU:C:2017:589, 34 punktas).

94 2004 m. sausio 7 d. Sprendimas *Wells* (C-201/02, EU:C:2004:12, 67 punktas) ir 2012 m. vasario 28 d. Sprendimas *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103, 45 punktas).

95 2004 m. sausio 7 d. Sprendimas *Wells* (C-201/02, EU:C:2004:12, 64 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija), 2012 m. vasario 28 d. Sprendimas *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103, 43 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

96 2004 m. sausio 7 d. Sprendimas *Wells* (C-201/02, EU:C:2004:12, 65 punktas), 2008 m. liepos 3 d. Sprendimas *Komisija / Airija* (C-215/06, EU:C:2008:380, 59 punktas), 2012 m. vasario 28 d. Sprendimas *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103, 46 punktas) ir 2017 m. liepos 26 d. Sprendimas *Comune di Corridonia ir kt.* (C-196/16 ir C-197/16, EU:C:2017:589, 35 punktas).

97 2012 m. vasario 28 d. Sprendimas *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103, 46 ir 47 punktai).

199. Be to, priemonės dėl tokių sprendimų sustabdymo arba panaikinimo būtinos remiantis [Pagrindinių teisių] chartijos 47 straipsnio pirmoje pastraipoje įtvirtintos pagrindinės teisės į veiksmingą teisinę gynybą materialiniu teisiniu aspektu. Nors šia pagrindine teise daugiausia naudojama dėl jos procedūrinių reikalavimų, vis dėlto tai yra tik priemonė pasiekti tikslą, t. y. užtikrinti *veiksmingą* teisinę gynybą. Tačiau teisinė gynyba veiksminga tik tada, kai konstatuoti teisiniai pažeidimai turi atitinkamas pasekmes⁹⁸. Taigi, ši teisė būtų sunkiai suderinama su tolesniu ginčijamo akto taikymu teisės pažeidimų atveju be jokių išlygų.

200. Jau esu išreiškusi nuomonę, kad paprastai reikia sustabdyti atitinkamo įrenginio eksploataciją, jei jo leidimas dėl PAV direktyvos pažeidimo panaikinamas arba sustabdomas leidimo galiojimas⁹⁹. Atrodo, kad Teisingumo Teismas taip pat mano, jog tai yra tipinė tokios išvados pasekmė¹⁰⁰.

201. Vis dėlto Teisingumo Teismas Sprendime *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* nusprendė, kad nacionaliniam teismui, remiantis su aplinkos apsauga susijusiu imperatyviuoju pagrindu, gali būti leidžiama išimtinai pasinaudoti nacionalinės teisės nuostata, suteikiančia jam teisę palikti galioti tam tikrus nacionalinės teisės akto, kurį jis panaikino dėl Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyvos pažeidimo, padarinius¹⁰¹.

202. Sprendime *Association France Nature Environnement* Teisingumo Teismas netgi išaiškino ankstesnį sprendimą taip, kad siekia kiekvienu konkrečiu atveju išimties tvarka pripažinti nacionalinio teismo įgaliojimus pakeisti nacionalinės teisės nuostatos, pripažintos nesuderinama su Sąjungos teise, panaikinimo padarinius¹⁰². Vis dėlto šis aiškinimas man atrodo klaidinantis tiek, kiek jis galėtų būti nesuderinamas su suformuota jurisprudencija, jog *tik* Teisingumo Teismas gali laikinai atidėti viršenybę turinčios Sąjungos teisės taikymą laiko atžvilgiu¹⁰³.

203. Iš tiesų Sprendimas *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* susijęs tik su tais atvejais, kai nacionalinės priemonės nėra nesuderinamos su Sąjungos teise turinio atžvilgiu, tik buvo priimtos pažeidžiant nuostatas dėl poveikio aplinkai vertinimo. Taigi, tokios priemonės netaikytinos ne todėl, kad būtų nesuderinamos su pirmenybės tvarka taikytina Sąjungos teise. Jos veikiau turi *procedūrinių trūkumų*, kurio padariniai, kaip jau minėta, nėra aiškiai reglamentuoti. Tai paaiškina diskreciją, kurią Teisingumo Teismas suteikė nacionaliniams teismams. Sprendime *Association France Nature Environnement* Teisingumo Teismas galiausiai taip pat neperžengė šių ribų.

204. Iš pradžių¹⁰⁴ Teisingumo Teismas tokiomis aplinkybėmis leido palikti galioti tik tų priemonių, kuriomis Nitratų direktyva¹⁰⁵ įgyvendinama tinkamai, poveikį, o vėliau plačiai taikė šį aiškinimą apskritai Sąjungos aplinkos apsaugos teisės aktų įgyvendinimui¹⁰⁶. Be to, ši jurisprudencija gali būti suprantama taip, kad siekis užkirsti kelią neigiamam poveikiui aplinkai galėtų sudaryti pagrindą, neatsižvelgiant į Sąjungos aplinkos teisės aktų įgyvendinimą, leisti palikti galioti priemonių, kurios buvo priimtos pažeidžiant Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyvą, padarinius¹⁰⁷.

98 Žr., pavyzdžiui, 1997 m. kovo 19 d. EŽTT sprendimą *Hornsby prieš Graikiją* (18357/91, CE:ECHR:1997:0319JUD001835791, 40 ir 41 punktai) ir 2004 m. balandžio 8 d. EŽTT sprendimą *Assanidze prieš Gruziją* (71503/01, CE:ECHR:2004:0408JUD007150301, 181 ir 182 punktai).

99 Mano išvada sujungtose bylose *Comune di Corridonia ir kt.* (C-196/16 ir C-197/16, EU:C:2017:249, 41 punktas).

100 2004 m. sausio 7 d. Sprendimas *Wells* (C-201/02, EU:C:2004:12, 58 punktas).

101 2012 m. vasario 28 d. Sprendimas *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103, 58 punktas).

102 2016 m. liepos 28 d. Sprendimas *Association France Nature Environnement* (C-379/15, EU:C:2016:603, 34 punktas).

103 1990 m. gegužės 17 d. Sprendimas *Barber* (C-262/88, EU:C:1990:209, 41 punktas), 2010 m. rugsėjo 8 d. Sprendimas *Winner Wetten* (C-409/06, EU:C:2010:503, 67 punktas) ir 2016 m. liepos 28 d. Sprendimas *Association France Nature Environnement* (C-379/15, EU:C:2016:603, 33 punktas).

104 2012 m. vasario 28 d. Sprendimas *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103, 59 punktas).

105 1991 m. gruodžio 12 d. Tarybos direktyva 91/676/EEB dėl vandenų apsaugos nuo taršos nitratais iš žemės ūkio šaltinių (OL L 375, 1991, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 68).

106 2016 m. liepos 28 d. Sprendimas *Association France Nature Environnement* (C-379/15, EU:C:2016:603, 39 punktas).

107 2012 m. vasario 28 d. Sprendimas *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103, 57 ir 58 punktai) ir 2016 m. liepos 28 d. Sprendimas *Association France Nature Environnement* (C-379/15, EU:C:2016:603, 34–36 punktai).

205. Todėl reikia daryti išvadą, kad, remiantis su aplinkos apsauga susijusiu imperatyviuoju reikalavimu, nacionaliniam teismui gali būti leidžiama išimtinai pasinaudoti nacionalinės teisės nuostata, suteikiančia jam teisę palikti galioti tam tikrus nacionalinės teisės akto, kurį jis panaikino dėl Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyvos procedūrinių reikalavimų pažeidimų, padarinius.

2. Dėl pritaikymo kitiems poveikio aplinkai vertinimams

206. Šios jurisprudencijos taikymas nagrinėjamoje byloje ją gerokai išplėstų.

207. Tokį išplėtimą ilgainiui būtų sunku apriboti Espo ir Orhuso konvencijų, PAV direktyvos ir Buveinių direktyvos procedūriniais reikalavimais. Priešingai, ji galėtų būti pradėta taikyti daugeliui Sąjungos teisės procedūrinių nuostatų. Be to, galimų pateisinimų ratas išsiplėstų ir apimtų ne tik aplinkos apsaugą, bet ir *kitus viešuosius interesus*, nutarus, kad pakanka remtis tiekimo saugumu arba teisinio netikrumo vengimu.

208. Vis dėlto nuolat trūktų argumentų dalies, susijusios su planų ir programų, kurioms taikoma Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyva, tęstinumu. Priešingai nei šių priemonių atveju, panaikinus arba sustabdžius individualius sprendimus dažniausiai nelieta teisės spragų¹⁰⁸. Paprastai nelieta tik leidimo, todėl atitinkama veikla negali būti vykdoma.

209. Tokie sprendimai, priimti pažeidžiant procedūrinius Sąjungos teisės reikalavimus, nebūtinai prieštarauja Sąjungos teisei turinio požiūriu. Todėl Sąjungos teisė nedraudžia, kad nacionalinėse nuostatose tam tikrais atvejais būtų leista įteisinti jai prieštaraujančias operacijas ar veiksmus¹⁰⁹.

210. Turint omenyje šią galimybę, tam tikrais atvejais galėtų būti neproporcinga dėl konstatuotos procedūrinės klaidos panaikinti susijusio sprendimo pasekmes, kai atitinkama veikla bent laikinai nebegalėtų būti vykdoma. Todėl galėtų prireikti derinti skirtingus interesus ir tam tikrais atvejais palikti galioti sprendimo pasekmes, kol sprendimas *a posteriori* bus ištaisytas.

211. Tačiau tai reikia daryti labai nuosaikiai.

212. Tokia vėlesnio ištaisymo galimybė turi likti išimtinė ir nesuteikti progos apeiti Sąjungos nuostatų ar jų netaikyti¹¹⁰. Tačiau tikrai reikėtų baimintis apėjimo, jei pažeidžiant procedūrinius reikalavimus priimtų sprendimų pasekmės dar prieš ištaisymą būtų pernelyg plačiai paliekamos galioti.

213. Be to, reikia užtikrinti, kad toliau taikomos sprendimo, kuris buvo priimtas neatlikus reikalaujamo poveikio aplinkai vertinimo, pasekmės nesukeltų neigiamo poveikio aplinkai, kuriam išvengti poveikio aplinkai vertinimas ir yra skirtas.

214. Darytina išvada, kad tokio sprendimo pasekmės gali būti toliau taikomos tik tuo atveju, jei, remiantis turima informacija ir taikytinomis nuostatomis, galima pagrįstai tikėtis, kad, vėliau atlikus poveikio aplinkai vertinimą, sprendimas bus patvirtintas ta pačia forma. Esant pagrįstų abejonių dėl tokio patvirtinimo, pasekmės negalėtų būti toliau taikomos. Šiam vertinimui turi reikšmės materialinės teisinės atitinkamos veiklos vykdymo sąlygos, nagrinėjamu atveju, be atominių elektrinių eksploatavimui taikytinų nuostatų, taip pat, pavyzdžiui, Buveinių direktyvos 6 straipsnis.

108 2012 m. vasario 28 d. Sprendimas *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103, 56 punktas) ir 2016 m. liepos 28 d. Sprendimas *Association France Nature Environnement* (C-379/15, EU:C:2016:603, 38 punktas).

109 2008 m. liepos 3 d. Sprendimas *Komisija / Airija* (C-215/06, EU:C:2008:380, 57 punktas), 2013 m. sausio 15 d. Sprendimas *Križan ir kt.* (C-416/10, EU:C:2013:8, 87 punktas), 2016 m. lapkričio 17 d. Sprendimas *Stadt Wiener Neustadt* (C-348/15, EU:C:2016:882, 36 punktas) ir 2017 m. liepos 26 d. Sprendimas *Comune di Corridonia ir kt.* (C-196/16 ir C-197/16, EU:C:2017:589, 37–43 punktai).

110 2008 m. liepos 3 d. Sprendimas *Komisija / Airija* (C-215/06, EU:C:2008:380, 57 punktas), 2013 m. sausio 15 d. Sprendimas *Križan ir kt.* (C-416/10, EU:C:2013:8, 87 punktas), 2016 m. lapkričio 17 d. Sprendimas *Stadt Wiener Neustadt* (C-348/15, EU:C:2016:882, 36 punktas) ir 2017 m. liepos 26 d. Sprendimas *Comune di Corridonia ir kt.* (C-196/16 ir C-197/16, EU:C:2017:589, 38 punktas).

215. Be to, dėl tolesnio taikymo neturėtų atsirasti papildomų *faits accomplis*, pavyzdžiui, kai projektų vykdytojai papildomai investuoja arba sukelia papildomą žalą aplinkai.

216. Įvykę faktai silpnina vėliau atliekamo poveikio aplinkai vertinimo veiksmingumą. Laiku atliekant vertinimą, pagrindinė jo funkcija yra daryti įtaką sprendimui dėl projekto taip, kad neigiamas poveikis aplinkai būtų kuo mažesnis. Dėl šios priežasties pagal Orhuso konvencijos 6 straipsnio 4 dalį ir PAV direktyvos 6 straipsnio 4 dalį jis turi būti atliktas kuo anksčiau, kol dar yra atviros visos pasirinkimo galimybės. Jei vertinimas atliekamas vėliau, ši funkcija gali būti įvykdyta tik labai ribotai, nes daugelis sprendimų jau priimti. Keisti šiuos sprendimus atsižvelgiant į pavėluotą vertinimą ne taip patrauklu dar ir dėl to, kad jie faktiškai jau yra įgyvendinti.

217. Taigi, tik tuo atveju, jei galima daryti prielaidą, kad ginčijamas sprendimas bus patvirtintas, ir nėra jokių kitų įvykusių faktų, gali būti derinami veiksmingo nuostatų dėl poveikio aplinkai vertinimo įgyvendinimo ir sprendimo pasekmių taikymo toliau interesai.

218. Todėl nestebintų, jei Konstitucinis Teismas imtų tai svarstyti pagrindinėje byloje, nes nagrinėjamas veiklos, kuri vykdoma jau daugiau kaip 40 metų, pratęsimas.

219. Kalbant apie patį svarstymą, būtina atsižvelgti į tai, ar tiekimo saugumo interesas visų pirma patenka į jau nurodytą siauresnę minimalaus aprūpinimo sritį, kuri priskirtina didesnę reikšmę turinčiam visuomenės saugumui, ar į platesnę bendrojo tiekimo saugumo sritį, kuri priskirtina ekonominiams interesams. Jų reikšmė mažesnė¹¹¹.

220. Vadinas, apibendrinant galima daryti išvadą, kad nacionaliniai teismai gali išimties tvarka laikinai palikti galioti sprendimo, kuris buvo priimtas pažeidus Sąjungos teisėje numatytą pareigą atlikti poveikio aplinkai vertinimą, padarinius, jeigu:

- šis sprendimas nedelsiant *a posteriori* legalizuojamas ištaisius procedūrinę klaidą,
- remiantis turima informacija ir taikytinomis nuostatomis galima pagrįstai tikėtis, kad legalizuotas sprendimas bus patvirtintas ta pačia forma,
- jei įmanoma, nesukuriama jokių papildomų *faits accomplis* ir
- įpareigojantys viešieji interesai palikti galioti padarinius yra svaresni už interesą, kad pareiga atlikti poveikio aplinkai vertinimą būtų veiksminga, ir pagrindinę teisę į veiksmingą teisinę gynybą.

VI. Išvada

221. Taigi siūlau Teisingumo Teismui nuspręsti taip:

1. Į prašymo priimti prejudicinį sprendimą antrąjį, ketvirtąjį ir septintąjį klausimus reikia atsakyti taip, kad pagal Direktyvos 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo 1 straipsnio 4 dalį ši direktyva netaikoma tik tiems projektams, kurių detalės priimtos konkrečiu teisės aktu, o šios direktyvos tikslai buvo pasiekti per įstatymų leidybos procesą. Nacionalinis teismas, atsižvelgdamas tiek į priimto teisės akto turinį, tiek į visą su jo priėmimu susijusį įstatymų leidybos procesą, ypač į parengiamuosius aktus ir parlamente vykusius debatus, turi patikrinti, ar teisės aktų leidybos procese priimtas aktas yra lygiavertis projekto leidimui ir ar teisės aktų leidybos procese pasiekiami direktyvos tikslai.

¹¹¹ Dėl strateginio poveikio aplinkai vertinimo žr. 2012 m. vasario 28 d. Sprendimą *Inter-Environnement Wallonie ir Terre wallonne* (C-41/11, EU:C:2012:103, 57 punktą). Taip pat žr. šios išvados 186–190 punktus.

2. Į pirmąjį klausimą, trečiojo klausimo a punktą, penktojo klausimo a punktą ir šeštojo klausimo a punkto pirmąjį dalinį klausimą reikia atsakyti taip, kad sąvoka „projektas“ pagal Direktyvos 2011/92 1 straipsnio 2 dalies a punktą, kitaip, nei aiškinant pagal ligšiolinę jurisprudenciją, apima elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimą 10 metų.

Tuo atveju, jei Teisingumo Teismas laikytųsi savo pateikto Direktyvos 2011/92 1 straipsnio 2 dalies a punkto sąvokos „projektas“ aiškinimo dėl elektros energijos gamybos atominės elektrinės laikotarpio pratęsimo, siūlau konstatuoti, kad ši direktyva vis dėlto taikoma tokiam pratęsimui, nes tai yra projektas, kaip tai suprantama pagal Espo konvencijos dėl poveikio aplinkai vertinimo tarpvalstybiniame kontekste 1 straipsnio 5 punktą ir I priedą ir Orhuso konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimanč sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais 6 straipsnio 1 dalies a punktą ir I priedą.

Neatsižvelgiant į tai, ar Teisingumo Teismas pritars siūlymams aiškinti Direktyvos 2011/92 1 straipsnio 2 dalies a punktą taip, kad ši nuostata atitiktų tarptautinę teisę, arba tiesiogiai taikyti Espo ir Orhuso konvencijų sąvoką „projektas“, elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimas laikytinas leidimu projektui, kaip jis apibrėžtas 1 straipsnio 2 dalies a punkte, jeigu jis susijęs su leidimu darbams ar įsikišimui, dėl kurių keičiama ar išplečiama įranga.

3. Į šeštojo klausimo a punkto antrąjį dalinį klausimą reikia atsakyti taip, kad pagal Direktyvos 2011/92 4 straipsnio 1 dalį ir I priedo 24 punktą, siejamą su 2 punkto b papunkčiu, privaloma atlikti elektros energijos pramoninės gamybos komercinėse atominėse elektrinėse laikotarpio pratęsimo 10 metų, siejamo su statybinėmis atnaujinimo priemonėmis, kaip atominės elektrinės pakeitimo, poveikio aplinkai vertinimą, jeigu jau pats pratęsimas nėra laikytinas leidimu projektui pagal I priedo 2 punkto b punktą.

Į šeštojo klausimo b punktą reikia atsakyti taip, kad priimanč sprendimą dėl elektros energijos pramoninės gamybos tam tikrose atominėse elektrinėse laikotarpio pratęsimo, kuris yra susijęs su statybinėmis atnaujinimo priemonėmis, būtina kuo anksčiau užtikrinti visuomenės dalyvavimą pagal Direktyvos 2011/92 6 straipsnio 4 dalį, kol dar yra atviros visos pasirinkimo galimybės, t. y. prieš nusprendžiant pratęsti laikotarpį.

4. Į trečiojo klausimo c punktą, penktojo klausimo c punktą, šeštojo klausimo d punktą ir devintąjį klausimą reikia atsakyti taip, kad Direktyvos 2011/92 2 straipsnio 4 dalimi suteikiama galimybė netaikyti elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimui pareigos įvertinti poveikį aplinkai, jeigu tam, kad būtų pašalinta rimta ir tiesioginė grėsmė atitinkamos valstybės narės esminiam interesui, pavyzdžiui, elektros energijos tiekimo saugumui arba teisiniam tikrumui, būtina kita vertinimo forma, o suinteresuota visuomenė ir Komisija informuotos pagal 2 straipsnio 4 dalies b ir c punktus. Tačiau 2 straipsnio 4 dalimi draudžiama atsisakyti tarpvalstybinio poveikio aplinkai vertinimo pagal 7 straipsnį.
5. Į aštuntojo klausimo a punktą reikia atsakyti taip, kad elektros energijos pramoninės gamybos atominėje elektrinėje laikotarpio pratęsimas laikytinas projektu pagal Direktyvos 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 6 straipsnio 3 dalies pirmą sakinį taip pat tuo atveju, jei toks pratęsimas nėra projektas, kaip jis suprantamas pagal Direktyvą 2011/92, nei kaip toks, nei dėl savo sąsajos su įrangos atnaujinimo darbais.

Į aštuntojo klausimo b punktą reikia atsakyti taip, kad Direktyvos 92/43 6 straipsnio 3 dalyje neleidžiama nacionalinei institucijai, net jeigu ji būtų įstatymų leidėja, tvirtinti plano ar projekto neįsitikinus, kad jis nepakenks atitinkamos teritorijos vientisumui.

Į aštuntojo klausimo d punktą reikia atsakyti taip, kad viešasis interesas užtikrinti minimalų aprūpinimą elektra yra grindžiamas visuomenės saugumu pagal Direktyvos 92/43 6 straipsnio 4 dalies antrą pastraipą, o minimalų aprūpinimą viršijantis viešasis elektros energijos tiekimo saugumo interesas laikytinas ekonominio pobūdžio priežastimi, kaip tai suprantama pagal 6 straipsnio 4 dalies pirmą pastraipą.

6. Nacionaliniai teismai gali išimties tvarka laikinai palikti galioti sprendimo, kuris buvo priimtas pažeidus Sąjungos teisėje numatytą pareigą atlikti poveikio aplinkai vertinimą, padarinius, jeigu:
 - šis sprendimas nedelsiant *a posteriori* legalizuojamas ištaisius procedūrinę klaidą,
 - remiantis turima informacija ir taikytinomis nuostatomis galima pagrįstai tikėtis, kad legalizuotas sprendimas bus patvirtintas ta pačia forma,
 - jei įmanoma, nesukuriama jokių papildomų *faits accomplis* ir
 - įpareigojantys viešieji interesai palikti galioti padarinius yra svaresni už interesą, kad pareiga atlikti poveikio aplinkai vertinimą būtų veiksminga, ir pagrindinę teisę į veiksmingą teisinę gynybą.
7. Į trečiojo klausimo b punktą, penktojo klausimo b punktą, šeštojo klausimo c punktą ir aštuntojo klausimo c punktą reikia atsakyti taip, kad būtinybė dėl atominės elektrinės „Doel 1“ priimti administracinį teisės aktą, kuriuo įgyvendinamas 2015 m. birželio 28 d. įstatymas ir kurio nėra priimta dėl atominės elektrinės „Doel 2“, nedaro jokios įtakos atsakymui į prašymą priimti prejudicinį sprendimą.